

СОВЕТ ЭРТЕМНИҢ, ТЕХНИКАНЫҢ ӨНДҮР ЧААГАЙ ЧААЛАП АЛЫШКЫНЫ

Делегейде эң баштайгы космонавт-ужудукчу майор Ю. А. Гагаринге Совет Эвилелиниң Маадыры деп атты тыпсыр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун ЧАРЛЫ

Бистиң социалисттик Төрзөн чуртувусту кунну боттандырып, маадырлыг чорукту чок чорун илередиң, совет улуска, коммунизм шилтезиниң херээнге кызыгаар чок бараан навт-ужудукчу майор Юрий Алексеевич тывыспылаан, Ленин ордени-биле болгаш Маадырның хүлөр тураскаалын Москва ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Москва, Кремль 1961 чылдың апрель 14-те.

алдаржыдып—космосче баштайгы ужудуушкылыгы дээш, эрес-дидим, маадырлыг, коргүш кылдыгы дээш, коммунизмниң херээнге, бүгү кижиги төрөлгөтөнниң деп болганы дээш делегейде эң баштайгы космонавт-ужудукчу майор Юрий Алексеевич тывыспылаан, Ленин ордени-биле болгаш Маадырның хүлөр тураскаалын Москва ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Москва, Кремль 1961 чылдың апрель 14-те.

ЮРИЙ ГАГАРИН чугаалап тур

МОСКВА. (СЭТА). Төгүдө эң-не баштайгы космонавт, майор Юрий Гагарин бодунуң дугайында болгаш косминтиг делегейде 1961 чылдың апрель 12-де бодунуң шылгарангай ужудуушкунуң дугайын корреспондентилер-биле беседазынга чугаалап берген. Гагаринниң чугаалааны болза: мен космонавт болуң-сап-даа чораш кижиги мен. Космосче ужудар күзөл—мээң бодунуң-на күзөл чораш чүүлүм чүвө. Ынчангаш ону менээ чашпаз деп идегерге ужудуушкунга белеткени берген мен. Ынчангаш мээң күзөлимниң боттанганым ан көрүп тур силер.

Юрий Гагарин ужудуушкун үзүндө бодунуң сагыш-сеткилин дугайын чугаалааш, мынча дээн: мээң барла турган күзөл-бодалым болгаш чүткүлүм ужудуушкунуң программанын күөсүдиринче уланган турган. Мен даалганың бүгү-ле чүдүдериң шуптузун бар-ла шаам-биле эки күөсүдирин күзөл чордум. Ажыл-даа хөй болган. Бүгү-ле ужудуушкун—ажыл-иш-биле долдунган. Космоска бичин-даа чашпазыраваанын Юрий Гагарин демдеглээн. Өңүндүр, бүгү совет улус мээң косминтиг ужудуушкунуң хайгарал турар дээрзин эки билип чораш мен деп ол чугаалаан. Бир зөөс мээң байдалым нарындай бар болза партия болгаш чазан мээң дузалаарынга бузурп чораш мен.

Бедиктен көргө Черниң хүндүсү болгаш дүкени талалары, Хүн, Ай, сылдыстар нандай ылдыр көстүп турарының дугайын чугаалааш, Юрий Гагаринниң демдеглээни: Черниң хүндүсү талазы дыка эки көстүр, диптерни эриктири, ортулуктар, улуг-улуг хемнер, улуг суг хөвдөлдөрү, черлериниң ысыктылчактары дыка тодараттынгыр. Ол совет девискээриниң кыры-биле ужул эртип бар чораш колхозтар шөлдериниң улуг-улуг дөрбөлчип черлерин тодаргай-биле көргөн. Тарылга шөлү кайызыл, шынаа чер найызыл дээрзин ылгач көрүп турган.

Гагаринниң уламчылааны болза: моң мурнунда 15 муң метрден өрү көдүрүп көрбөзүн кижиги мен. Корабль-спутниктиң иштинден көргө самолёттан дора болбайнаан, ынчалза-даа чер-ле дыка-ла эки, тергини тода көстүр чорду. Ол ужудуушкунуң үзүндө Черниң борбан хөвдирин бодунуң караим-биле эң-не баштай көрү ужурага таварышкан мен. Ону чер кырынга дески девискээрлер көргө бөзүн ындай шынаа ылдыр сагындырар болгай деп Юрий Гагарин чугаалаан.

Дына бедиктен Черни көргө дына-ла онзагай болгаш көчүрүп чараш болу чүвө-дир деп ол уламчылаан. Черниң чырытылчактан турган талазындан сылдыстар көстүп турар шуут-ла хөй дег кара талазынча кижиги ужудуу бар чорда, найгачытыгы-ла наас-чараш өң-биле көстүр. Ол талажи кижиги ужудуушкун үзүндө дына-ла чинге чуга даазаанынчалч өң чер болбур-ээң куржак алган турган шынаа болду. Ол дына хоюг ак-көң өңүг. Ынчангаш ол ак-көң өңүг делегейден карагы талажи кижиги ужудуу бар чоругура, дына-ла чараш болган. Ону сөс-биле чугаалап көргүзөри бөзүн берге-дир. А нажан Черниң хөлөгезинден үндүр ужудуу бел чорумда байдал он өске ылдыр көзүлгөн. Оң кырынга чайынаачык кызыл өңүг, даазаанынчалч шүгүм көстүп келген соонда, чортуу аңгы өңчө шилчибишаан, база-ла хөй дег кара аларган.

Айны көрбөзүн мен деп Юрий Гагарин уламчылаан. Космоска барга Хүн чер кырындазындан каш-даа он катап чырын ылдыр херелдиниң турар. Сылдыстар дээрге дына-ла эки көстүр-дүр: олар чайынаачык, тодаргай болгаш дээр деглени бистиң Черивис кырындан көстүрүндө дына-ла арыг-чагай деглени көстүр. Кажан дэңки чок байдалга кире бергенде бодунуң көчүрүп эки байдалдыг чорашын баштайгы совет космонавт чугаалаан. Чүңү-даа кылыры чингеш-ле дээн, ол дээрге билдингир болгай деп Гагарин демдеглээн. Буттар, холдар бичин-даа артаашканын чок апарган болгаш кабина иштинде чүдүлөр анаа-ла астына берилгээн. Мен бодум-даа мурнунда олурганым ышкаш сандайга дегбейн, а анаа-ла агаарга астына берген олурдум. Дэңки чок байдалга киргендеги үзүндө мен чөп чип, суг кижиги көргүлзүн мен, ынчангаш бүгү-ле чүдүлөр бистиң чер кырынга ышкаш ынчаар болдунуң турган.

Мен ол-ла байдалга олургаш амылдавышаан, бижитинип, бодунуң хайгааралдарының демдегел олурган мен. Холдар бичин-даа дэңки чок чини болза-даа, холум ужуу ол-ла олчан болу чорду. Чүгө бликнотту чышыр тулуп аар херек, оң башка ол холдан уштундуу чылбырай бээр болгай. Харылажыры-биле ангы-ангы чалгылар-биле амылдавышаан, телеграф дүлгүрүн ажылап чордум.

Гагаринниң онзапал демдеглээни болза: дэңки чок алар чорун кижиниң амылдаар аргазында бичин-даа шаптыктааш, ынчаарга дэңки чок байдалдан гравитация, тодаргайларга тыртышышкын күжүнүң тыптып келиринче шилчишин дыка чорту болу. Холдар болгаш буттар-даа дэңки чок чораш үзүндө ышкаш мурнуу хөвээр-ле болу, ынчалза-даа дэңкилик болу чорту артай бээр. Мен бодум база-ла сандайым кырынга астынганым, а анаа олурганым мен.

Баштайгы совет спутникти салып үндүрүп турар үедө, Оренбургтуң ужудуучулар училищезин дооскан мен деп Юрий Гагарин дыннаткан. Ол хүн бистер өредилгенде — «МИГ» деп самолёттарга ужудуу тургаш келгенивис ол чүвө. Мен болгаш мээң шаштир-даа совет эртемниң болгаш техниканың улуг чедишкенинге чоргаарланып турган бис. Ынчангаш космосче кижиниң ужудуу үнүптери хүн ырак зөөс деп чүвө билдингир турган. Ынчалза-даа ол ындыг-ла дораан зөөс, а он хире чылдар эртенде болу деп бодап турдум. А херек кырында дөрт чыл бөзүн эрпезэн-дир. Ынчан мен космосче база-ла ужудуушкун турган мен харын, ынчалза-даа косминтиг корабль-спутникке олурупкаш, чоғум бодум эң баштай ужудуу үнүптөр мен дээрзинге черле идегевейн турган мен.

Баштайгы совет космонавтың чугаалааны болза: бодунуң өрөңгү-ле чораш бүгү чылдарында ийи эртемгерге — физикага болгаш математикага хандыкшылдыг чораш мен. Гжатскиниң ортуман школының 6-гы класын дооскаш, оң соонда Люберцының ус-дарган училищезинге, оң дараазында — Саратовта индустриалдыг техникумга өрөңгү турган мен. Константин Циолковскийниң адын школага тургаш бир-ле дугаарында дынчаан мен. Кажан мен техникумга болгаш училищеге өрөңгү турдумда оң ады биске үнөлтү турган болгаш оң амылдарын өрөңгү турган бис деп Гагарин уламчылаан. Ужудуушкун үзүндө мээң-не көргөн чүдүдериң шуптузун Циолковский «Черден озлаашта» деп номунга көчүрүп чыгып көргүсүңдер дээрзин чугаалап болу мен. Кос-

мосче көдүрүп үнгөн кижиге көстүр деглени Циолковский кылдан-даа артык шыны-биле билип турган. Майор Гагаринниң уламчылааны болза: косминтиг корабльге олурптарымның мурнунда мээң сагыш-сеткилим дына-ла хайнышышкыны байдалга турган. Бо косминтиг ужудуушкунуң кылыры менээ таварышкан деп чүвөгө чоргаарланып, аас-кежиниң турган мен. Оң-биле кады хөй-хөй билдинмек чүдүлөргө космосче ужударының улуг харысалгалынын медегер билпип, кижини косминтиг делегейге көдүрүп үндүрүп шыдаар ол хире күчүлүг корабльди тургусканы бистиң улугу-вуска чоргаарал-биле долдунган турган мен.

Бодунуң амыдыралымы, бодунуң амыл-ижини, бодунуң күзөл-сорууму болгаш чүткүлүмү косминтиг деглени чалап аларының чаз эртемниң тураскаалдарын күзеп турар кижиги мен. Мен Венерега баргаш, оң булуттарының алаанда чоғум чүрүл деп көрүскөп, Марска четкеш, оң кырында нааналдар бар чүвө бе деп бодум бузурп көрүскөп турар кижиги мен. Ай дээрге бистиң ындыг-ла ырак зөөс космоска шынаа-жыл. Ынчангаш Айга чедир ужудар азы Айга барып ужудуу чедип хонар үени үр-даа манаас-чөөр бис деп бодап турар мен.

Корабль-спутникке оон-даа үр ужудуу чөрүп болуу турган мен деп майор Гагарин чугаалаан. Ынчалза-даа ужудуушкунуң үргүлчүлзөр шағын баш бурунгаар программа өзүгара айтуп наан турган. Корабль иштинге ажылдап олурарга таарымчалыг болгаш бодунуң байдалым болгаш сагыш-сеткилим көчүрүп эки чораш. Черге көзүп, дээр хонупканда ол дына-ла өөрүшкүлүг болган. Черге бодуң кел чораша: «Төрзөн чурт дыңнап тур, Төрзөн чурт билип тур...» деп ыры ырлапкан ийи.

Ужударын Юрий Гагарин бодунуң ынак ажылым чүвө деп адаан. Амдыга чедир-ле самолёттарга ужудуу турган мен, а космосче бо ужудуушкун менээ чер-ле дыка таарымчалыг болду деп ол чугаалаан.

Оң самолёт-биле баштайгы ужудуушкунунда сардаа кылган ужудуушкунуң-биле деннээр берге деп ол демдеглээн. Баштайгы ужудуушкунуң болза чалгының машина-биле болган, а бо ужудуушкуну — чалгы чок корабльге болган-дур. Баштай ушан самолёту шахта 150 километр дүргөзүшкүндө, а корабли — шахта 28.000 километр дүргөн болгай. Баштайгы умулукан самолөттүн эң безазни бүүдү-чартык муң метр, а бо ужаада—300 километр талытыр бедик ушкан-дур.

Юрий Гагаринниң чугаалааны болза: Черге дедир эеп чедип келгеш дына-ла өрөзүн мен. Бистиң совет кижилер мени чылы-биле уткуп алдылар. Никита Сергеевич Хрущевтиң телеграммасынга өөрзөс караам чажы тартуу турган. Оң сагыш салышышкыны, кичээниң болгаш чылыг сестери өөрүшкүнү болдурган. Ынчаарга Н. С. Хрущев биле болгаш Л. И. Брежнев биле телефон дамчыгыш чугаалааны тургаш эң улуг аас-кежиниң болган мен. Менээ сагыш салганы дээш Никита Сергеевичге чүрөзүңни ханызындан өөрүп, «четтирдим» деп чугааладым.

Космосче АНШ-ты кижиги ужудуу үндүрер деп турарынга холбашты Юрий Гагарин: бистер америк космонавтарының олчө умуп үнүптөр чедишкенинге өөрүрү бис деп чугаалаан. Космоска кымга-даа чер чет-чир деп ол демдеглээн.

Бистиң партиявыс болгаш чазавыс космосту тайбын өзү-биле амылдарының дугайында, тайбың чарыштың дугайында айтырыгы салып турар болгай. Ол деглени дайын сорулгаларыңа зөөс, а тайбың-ның эрге-ажыктарыңа амылдар турар ужуруу. Америк космонавтар ам биске чедер дээр орадаары апаралар. Оларның чедишкенинге байыр чедирер бис, ынчалза-даа нажан-даа бирги одуругга турарывысты орадаары бис.

Космосче ужударының мурнунда бодунуң амыдыралында эң-не улуг болушунуң база эртен чылдың чайынында Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиявыс киргеним болган деп ол чугаалаан. Космосче бо ужудуушкунуң кылырында чедир ол чорум мээң амыдыралымга эң улуг болгаш эң өөрүшкүлүг болушунуң болган деп Гагарин демдеглээн, мынча деп немей чугаалаан: бодунуң ужудуушкунуң Коммунисттик партияга, Совет чазакна, партияның XXII съездинге болгаш кижиги төрөлгөтөнниң мурнуку одуруунда чоруп, чаз нийтелиди тургузуп турар бүгү совет улуска тураскааттын.

Чечен чогаалда ынак маадырларының болгаш ынак чогаалчыларының дугайын чугаалааш, баштайгы космонавтың илереткени: Мээң ынак чогаалчыларым-на дына хөй. Совет чогаалчыларга-да болгаш классиктерге-даа ынак мен. Чеховтун, Толстойнун, Пушкинниң, Пелевойнун чогаалдарын номчуурунга дына ынак кижиги мен. Бичин чораш үмеден эгелээш-ле мээң эң ынак маадырым Борис Пелевойнун «Езулук кижиги дугайында тоюму» деп номунуң маадыры ол чүвө. Ынчангаш чурталгаан иштинде Марсеев-биле нажан-даа умжарып көрбөзүн дегбейн, а анаа-ла хомудар кижиги мен.

Ол ышкаш Жюль Вернин чогаалдарын база номчулууга мен. Оң бижип турары солун болбайнаан, ынчалза-даа амыдыралдын херек кырындазын алгаш көргө, оң фантазиясында ышкаш ындыг болбаандыр. «Андромеданың туманалчаа» деп роман база-ла эки. Ол менээ дына солун болган. Ынчалза-даа космоска чораш кижиги мен көрүмгө ында бүгү-ле чүдүлөр база-ла боттуг зөөс болу. Ындыг-даа болза ол ном ажынтгы.

Юрий Гагарин спортка киржиринге ынак мен деп чугаалаан. Баскетболга чүүден-даа артык хөй ойнарар мен. Оон ангыда лыжалыг чүңгүлээринге, конькы маңнаарынга, бадмингтон-биле ойнарарынга база ынак кижиги мен деп ол чугаалаан. Ол оюн дээрге кижиниң күжүн долузу-биле үндүрер эки оюн болду ийин деп ол немээң.

Баштайгы спутникти салып үндүргөниң соонда космосче чорударын дилзэн кижилерниң чагаазын номчаан мен деп ужудуучу чугаалаан. Оларны шуптузун кижилер арыг чүрентериниң ханызындан, арыг сагыш-сеткилинден, шын турасы-биле бижигилзэн. Ынчангаш оларның мындыг ужудуушкуну кылырынга кирешкенинге сеткилим хомудуп турар. Ынчалза-даа Черни долганчыр аян-чорукче профессионал эвилелдериниң путевна бижитерин-биле чорултар үе келир дээрзинге бузурээр мен деп ол чугаалаан.

Баштайгы ужудуучу-космонавт бодунуң төрөлдөрүнө болгаш чангыс чер чурттууларынга байыр чедирерин болгаш, күш-ажылга база чуртталгага улуг чедишкенингерли болурунун изиг күзелин дамчыдарын дилзэн.

СЭТА-ның тускай корреспондентизи. «Восток» деп косминтиг корабльдин хонган чери, апрель 13-те.

БҮГҮ ЧУРТТАРЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫНАР! 1925 Чылда үндүрүлгөттүңизге

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХОРАЙ КОМИТЕТЕРИНИҢ, АМЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХОРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 90 (4880). 1961 ч. апрель 15, суббота. Өртээ 2 көп.

„ССРЭ-НИҢ КОСМОНАВТ-УЖУДУКЧУЗУ“ АТТЫ ТУРГУЗАР ДУГАЙЫНДА ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУН ЧАРЛЫ

Корабль-спутникке кижиниң делегейде бир-ле дугаар октаргайге ужудуушкунуңа алдар болдуруп—«ССРЭ-ниң Космонавт-ужудукчузу» деп атты тургузар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Л. БРЕЖНЕВ, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль 1961 чылдың апрель 14.

ССРЭ-НИҢ „КОСМОНАВТ-УЖУДУКЧУЗУ“ ДЕП АТТЫ УЖУДУКЧУ МАЙОР Ю. А. ГАГАРИНГЕ ТЫПСЫР ДУГАЙЫНДА ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУН ЧАРЛЫ

«Восток» деп корабль-спутникке делегейде бир-ле дугаар октаргайге ужудуушкунуң боттандырганы дээш, «ССРЭ-ниң Космонавт-ужудукчузу» деп атты Совет Эвилелиниң хамаатызы ужудукчу майор Юрий Алексеевич Гагаринге тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Л. БРЕЖНЕВ, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль 1961 чылдың апрель 14.

ТӨРЭЭН ЧУРТ САЛЮТТААН

Совет улустун эң улуг тиелгезин, октаргай делгеминче «Восток» деп корабль-спутник-биле совет майор Ю. А. Гагаринниң делегейге эң-не баштай 1961 чылдың апрель 12-де ужулган чедишкенин боттандырганы хандырган эртемденерниң, инженерлерниң, техниктерниң болгаш ажилчыларның шылгарангай маадырлыг чорун демдеглээр-биле ССРЭ-нин Камгала Министир Совет Эвилелиниң Маршалы Р. Малиновскийниң Дужаалың өзүгара бистиң Төрзөн чуртувустун найысылалы—Москвага, эвилелешкен республикаларның найысылалдарына, маадыр-хоорайлар: Ленинградка, Сталинградка, Севастопольга болгаш Одессага бо чылдын апрель 14-те үгер-бооларын 20 ууда дааштаашкыны-биле хүндүткелдин өзүлал салюдун кылган.

Кижилер делегей октаргайын ажыдып турар

Кижилер делегей октаргайынча ужударын шагдан бээр күзеп чораш. Кижиги төрөлгөтөнниң чүс-чүк чылдарда бодап чораш ол күзели бүгүн боттуг чүлү апарган. Совет кижиги косминтиг корабльге олуруп алгаш, космосче ужудуушкуну кылгып, Черни долгадыр чораш, Төрзөн чуртуна менди чагай эң чанып келген.

Юрий Алексеевич Гагаринниң ужудуушкуну чүгө эртемниң хөгжүлгөсү зөөс, харын база кижиги төрөлгөтөнниң төөгүзүңге чаз үени ажыткан. Планеталарга орук ажыттыңаң!

Чүгө совет улустун чогаалдык күзөл-соруу, социализм чуртунда эртемниң болгаш техниканың планын болгаш сорулгаже чүткүлдү хөгжүлдөп, теоретиктиг улуг бодалдыг болгаш мураккай индустрияныг чангыс аайы, эртемденерниң, конструкторларны, инженерлерниң, техниктерни болгаш ажилчыларны күчүлүг коллективтерини кызымаккай күш-ажылы кижиги төрөлгөтөнниң алыс күзелин боттанышкыны болдурган. Октаргайын чагырып аларының айтыры боттуг чүлү апарган болгаш чаз сорулгалары бистиң мурнувуска көдүрүп үндүрүп турар.

Чоғум-на харын бистиң Төрзөн чуртувус кижиниң кызыгаар чок эрес-маадырлыг чорунуң база эртем бодалды күзелин, инженерлерниң уран арганын ындай дүүштүргүлгөни делегейге бергени медегер билер чорук оңа өөрүчү-дүр.

Ю. А. Гагаринниң эрес-маадырлыг чорук октаргайын шинчилеп, билди алар талазы-биле чаз аргалары эртемденерни болгаш бүгү совет улустун мурнуга ажыдып турар.

А. Н. НЕСМЕЯНОВ,

ССРЭ-ниң эртемгер Академиязының президентизи.

Улуг улустун эрес-маадырлыг чорук

Иштинде кижиниң косминтиг корабльди делегейде бир-ле дугаарында салып үндүргөн дугайында дынчады сагыш-сеткилин ханы өөрүшкүнү боттуруп, бистиң совет Төрзөн чуртувус дээш, бистиң тургузуучу маадырлыг улугузуз дээш дүрүм өзүгара чогааралды болдуруп турар-дур. Ол дээрге, улуг улустун улуг эрес-маадырлыг чорук-дур.

Космоска эң баштайгы кижиге совет кижиги болуу дээринге бузурп турган бис. Ындыг кижиге бистиң ужудукчу майор Ю. А. Гагарин болган. Төрзөн чуртунуң төөгүлүг ооналазын чедишкенин күткөткөш, төрзөн черинге оң аас-кежиниң эеп чанып келгени көчүлү-ла өөрүчү-дүр.

Александр ПОВРЫШКИН,

ужар-чүлүдүн генерал-лейтенанты, Совет Эвилелиниң үш дакпыр Маадыры.

Чайыннанчак тиелелге

Бодунуң бүгү амыдыралымы ужур-чүгө баран бодурган мен. Ала-чурттуң самолёттары кичаар тургузуп эгелээниң, оң соонда бистиң ала-чурттуң ээрлеринге атаарга бирги чери канчаар чалап алганын эки сактып тур мен. Төрзөн чуртун күчүлүг чалгындары совет чылдарының дургузунда өскөн!

Ынчангаш ам чаз, чайыннанчак эрес-маадырлыг чорук бо-дур! ССРЭ-ниң хамаатызы—ужудукчу майор Гагарин делегейде баштайгы космонавт болган. Күзеп чораш алыс күзөл боттуг чүлү апарган. Бо мээң совет кижиги бурзууңуң чүрээ чоргаарал-биле долдуруп турар. Бүгү косминтиг октаргайге кижиниң ужудуушкуну боттуг чүлү апарган турган дээш бистиң чуртувус кайы хире улуг орукту эртер ужурул турган, кайы хире күчүлүг улугуру ол тургузар өзүрүлүг турган дээр!

Иштинде кижиги делегейде баштайгы «Восток» деп корабль-спутникти оң дузасы-биле октаргайын оруучке үндүргөн күчүлүг ракетаны тургузар совет эртемденерге, конструкторларга, ажилчыларга алдар болгаш хүндү! Эртемниң болгаш күш-ажылың фронттарыңа оң удурутту-газы-биле бистиң ала-чуртувустун улам чаз-чаа эгелелгелерин чалап ап турары улуг ленинчи партияга алдар болгаш хүндү!

А. Н. ТУПОЛЕВ,

ужар-чүлү техниканың кол конструктору, Ленинниң шаңнаалдык лауреады.

БҮГҮ-НИИТИНИҢ ӨӨРҮШКҮЗҮ

Мындыг улуг өөрүшкү кайда боор! Совет кижиге делегейде бир-ле дугаарында октаргай делегейге четкеш келген чорук болза, бистиң социализм тургузуушкунуң капитализм тургузуушкунуң күчүлүг бузу дегелгеге база катап бузуреп көргүсүңер. Өөрүшкүнү чүгө дээр! «Кижиге хомудууда каткызы келир, өөрзөндө ымыз келир» деп чонунуң үлгөсү чүгө бо-дур ийи. Бүгү совет кижиги-

лерниң бо чайыннанчак тиелгезинге кайымак сарук кырбышап, улам күжөңнөшкениң ажылдап, төөгүлүг чеди чыл планын хуусаа бетим-де күөдөйр дээш бүүз чонунуң маадырлыг демдегелгеге үлүгү кишер мен.

Е. КАЛАЧЕВА,

Тураның райлетуур комбинатының амылдакчызы.

Бистиң чуртувустун, бистиң чоңурааң эң-не улуг тиелгези — октаргай делегейге эрес-маадыр майор Гагаринниң «Восток» деп корабль-спутник-биле ужулгаш, эеп келгени Бай-Тайганың колхозчулары бистерни өртүп тур. Бо болза тайбын чуртун, хостуг чонунуң чекетелешкениң база бир барымдаам-дир! Октаргай делегейге хамтык журнал бистиң совет кижиге ужулгаш, эеп келген.

Дагынамалар сүрүп ушкан Таана-Херел, кым-даа зөөс, Октаргайниң делегейге, Орус кижиге—Гагарин ушту! Американ ажилчы-даа, Алжир, түнүк дайынчы-даа Пекин чуртуг кидат эш-даа—Беш дил эгелзэн бүүз чонунуң Таалбай-чуртун тиелгезин Таалбай-биле магадал тур!

И. ШИЛЕП,

Бай-Тайга районунуң «Малыч» колхозунуң колхозчуу.

Октаргай делегейге кижиниң ужудуушкуну төвөдө бир дугаарында-ла бистиң Төрзөн чуртувуска боттанды. Бо өөрүшкүлүг мээңиң дынчааш социализм Төрзөн чурт дээш кижиниң кызыгаар чок чоргааралы болгаш өөрүшкүнү хаймып кээр-дир. Бо төвөгүлүг болушкунуң боду-ла кижиниң сагыш-сеткилин хемчээл чок өртүр, чаз-чаа маадырлыг ажыл-көргөстөргө кылдырып турар.

Эртемниң болгаш техниканың төвөгүлүгү дээрчү чүлү чок бедик чалам бистиң Төрзөн чуртувустун көдүрүп үгөңе таварыкка зөөс. Ол дээрге эң депшиллеги намылга тургузууңуң бистиң чуртувуска тиелгезиниң ажызы болу. Бис бодурустун төвөгүлүгү эки билер бис. Шаан-да Россияны хомудууда чурт деп

санал чораш, хомудууда чораш-дур. Ол хомудуушкунуң бисти Ленинниң улуг партиясы, совет

Тыва автономнуг областың үлетпүр бүдүрүлгелеринин, тудуг болгаш транспорт организацияларының бүгү эр, херэзжен ажылчынарынга, инженер-техниктиг ажылдакчыларынга үлетпүр, транспорт, тудуг ажылдакчыларынын, партия болгаш ажыл-агый активинин область чөвүлел хуралынын киржикчилеринин

КЫЙГЫРЫЫ

Эргим эштер! Бистин областың үлетпүр бүдүрүлгелеринин, тудуг болгаш транспорт организацияларының ажыл-ишчилер, бүгү совет чөв-биле калы СЭКП ТК-ның январь Пленумунга бистин Коммунисттик партияныстың элечтеги XXII съездинин 1961 чылдың октябрь 17-де чыгарылар дугайында шийтирерин уаг өөрүшкүзүг сеткил ханымышкы-биле уткаанар. Ол съездине чурттуң улус ажыл-агыйын сайырадырынын чеди чыл планын хуусаа бетинде күөсүдир дөш демиселге совет чонуну кайгамчык тивелелеринин түнөөдери үндүр болгаш Совет Эвилелиниң Коммунисттик партияныстың чаа программасын хүлөө алыр.

Көдө ажыл-агыйын улам бүрүнүгүр хөгжүдеринин хемчеглеринин дугайында СЭКП ТК-ның Пленумунга хүлөө алынган шийтирлер бистин чуртувустун ажылчы чонун өөрүтүр турар. Оларын амдыралга боттадыры совет кижилеринин — аш-чем продуктуларына, үлетпүрүн — чиг-өткө хергелдерин долзу-биле хандырынын аргаларын бээр.

Бистин областа СЭКП-нин XXII съездинге төлөпти ужуражыры дөш, бүдүрүлгө пландарын хуусаа бетинде күөсүдир дөш социалисттик чарыч бүгү чуртта ышкаш шак-ла мыңаар хүн бүрүдө улам чиди-биле кытыгып турар. 1960 чылдың болгаш чеди чылдың үшкү чылдың бирги кварталынын оналгаларын Кызылдың бус-турбина станцияларын, Элегестин шахта эргелелини, даарылга комбинатынын, Тураннын райулетпүр комбинатынын, хаб заводунун, «Тыва кобальт» руда эргелелини болгаш «Тыва даг-дугу» тудууну база «Тыва тудуг» трезинин чамдык салбырларын, көдө ажыл-агый транспортууну автобазанын, № 2 АТК-нын, облоптресово АТК-зын коллективтери болгаш өске-даа хей-хей черлер күөсеткенер.

Көдө ажыл-агыйда мышкаш, үлетпүрде, тудуларда болгаш транспортта чаа орук айтычлары, оларын күш-ажылы биске үлетпүр-чикке болуп турар, оларын ажылынын дуржулгазын калбаа-биле венгеретсе чогуур кижилер тыткып келтирер. Чазаныкчы Дажидова Норбу («Тыва кобальт»), дашын Мадыр-оол Монгуш («Тыва даг-дугу»), шуткутуржу Фанна Самарова («Тыва тудуг»), анык тудуужуларын Бүгү-өвиле чөвүлел хуралынын киржикчилери, чазаныкчылар Иван Тихонов (Тураннын райулетпүр комбинаты), Күжүтте Каң-оол (Чадананын райулетпүр комбинаты), чолбачылар Дмитрий Любкин (№ 2 АТК) болгаш Анатолий Галайко (көдө ажыл-агый транспорту), хей быжыкчы Ина Худорожкова (хоорайын үлетпүр комбинаты), хаб заводунда бригадир Валентина Качалова, хөмүр дам казыкчы Федор Морозов, даарылга комбинатында мастер Олимпиада Гуркова болгаш өске-даа хей-хей кайгамчык кижилеринин, мурнакчыларын аттары бүгү областа биддинер. Бистин үлетпүр бүдүрүлгелерине, тудуг болгаш транспорт организацияларыныкы күш-ажылды бүдүрүчүлүгүндө биддеринин, экономиктиг көргүзүлгелеринин, өкжидеринин, бүдүрү үндүрер продукцияларын ассортиментинин көвүдидеринин болгаш калбартырынын, тудуун дүргедеринин болгаш өртөөн чингидеринин, чык сайгарылаанын биддеринин талазы-биле канчаар-даа аажок улук курдаларымыз дөөрүн мурнакчы коллективтеринин болгаш чүч-чүс мурнакчы кижилеринин дуржулгазын көргүзүп турар. Ийчала-даа ажыл-херек бисте шупту черлерде дескил-биле өкч чурттууларын турары чарадаарык, ийчачан ол дугайын ажыл-биле чугаа-лаар херек. Кызылдың алгы-пикотат заводунун, тигрофаянын, «Тыва даг-дугу» тудуунун, Шуурмактың үлетпүр комбинатынын, автосетелге заводунун коллективтери мурнукуу мышкаш күрүсе планынын күөсүдөспүн оналдытышкан хөвөр.

Тыва автотрестин ажыл-агыйларын чуртка улау өрелти болуп турарлар.

Бистер, партия болгаш ажыл-агый активинин киржикчилери ажылчынары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш областың бүгү ажылчы чонун партиянын XXII съездинге төлөпти ужуражыры дөш социалисттик чарычтын улам калбартырыкчы кыйгырышына, үлетпүр бүдүрүлгелеринин, тудуг болгаш транспорт организацияларынын коллективтеринин мурундан даразында социалисттик хүлөөлгелерин ап тур бис:

Нинти продукциялар бүдүреринин чыл планын хуусаа бетинде, декабрь 20-де күөсүдир болгаш пайдан ажыр 330 мун рубльге үлетпүр продукцияларын бээр, оң иштинде чурт үлетпүрүн эргелелини бүдүрүлгелери — 200 мун рубльге, аш-чем аш-чем үлетпүрүн бүдүрүлгелери — 100 мун рубльге продукцияларын пайдан ажыр бүдүр. Күш-ажылды бүдүрүчүлүгүндө бүгү-ле бүдүрүлгелерге ортумаа-биле 2 хуу биддер, бүдүрүп үндүрүп турар продукцияларын бот-үнеин планда көрдүгенинде уду 0,5 хуу чингидир болгаш 70 мун рубльден өвөөш эвес орулганы пайдан ажыр кирип алыр.

Автотранспорт ажыл-агыйларын талазы-биле, чык сөөртүрүнүн чыл планын декабрь 15-те күөсүдир, күш-ажылды бүдүрүчүлүгүндө 4 хуу биддер, чык сөөртүрүнүн бот-үнеин 1 хуу чингидир болгаш пайдан ажыр камналган 100 мун рубль орулганы кирип алыр.

Областың тудуг организацияларынын талазы-биле, тудуг-монтаж ажылдарын чыл планын декабрь 28-те күөсүдир, күш-ажылды бүдүрүчүлүгүндө 1,5 хуу биддер, тудуг-монтаж ажылдарын бот-үнеин планда баугара 0,5 хуу чингидир болгаш 83 мун рубль түнүгү орулганы пайдан ажыр кирип алыр.

Оң иштинден ачы-агы эргелелдер, бүдүрүлгелер болгаш организациялар талазы-биле:

Чурт үлетпүрүнүн эргелелине: нинти болгаш бараанын продукциялар бүдүреринин планын декабрь 20-те чидир күөсүдир, күш-ажылды бүдүрүчүлүгүндө 2 хуу биддер, бараанын продукциянын бот-үнеин 0,3 хуу чингидир, пайдан ажыр 200 мун рубльге продукцияларын бүдүр, оң иштинден дилген ышк мате-риалдарын 1800 кубометрин, хөмүр дашы 9 мун тонна, даарылга кылгыларын — 10,5 мун рубльге. Пайдан ажыр 12,5 мун рубль орулганы кирип алыр. СЭКП-нин XXII съездинин ажылчы чонуну хуунге чидир пайдан ажыр 160 мун рубльге аям-бүрү продукцияларын бүдүрүп үндүр.

Зыт-сүт болгаш аш-чем үлетпүрүнүн бүдүрүлгелерине: нинти болгаш бараанын продукциялар бүдүреринин чыл планын декабрь 25-те чидир күөсүдир болгаш пайдан ажыр 100 мун рубльге продукцияларын бүдүр, оң айларын планын октябрь 17-де күөсүдир. Күш-ажылды бүдүрүчүлүгүндө планда көрдүгенинде уду 4 хуу биддер, пайдан ажыр мал саржаан — 55 центерин, сүт продуктуларын — 500 центерин, пивону — 20 мун декалитрин бүдүрүп үндүр болгаш пайдан ажыр 7,1 мун рубль орулганы кирип алыр. Чүгө бидик шынары продукцияларын бүдүр.

Областың коммунал ажыл-агыйын организациаларына болгаш бүдүрүлгелерине: алектри энергиянын ажылдап үндүреринин оң айларда планын октябрь 17-де, чылдыңнда — декабрь 15-те күөсүдир, бир каловат-шак алектри энергиянын бот-үнеин 0,1 пекк чин-

гидер, станциянын дерилгелеринин септелгезин чорудар болгаш оң кышкы үеде ажылдарына белеткелдерин ноябрь 1-де доозар, септелге болгаш тудуг-монтаж ажылдарына күш-ажылды бүдүрүчүлүгүндө 1960 чылдазы-биле денөөртө 8 хуу биддер, септелге болгаш тудуг-монтаж ажылдарын чорударынын бот-үнеин планда көрдүгенинде уду 0,7 хуу чингидир, районнарнын коммунал хандырылга болгаш тудуг контораларынын коллективтеринин күжү-биле 4386 дөрбелчин метр чуртталга шөлүн тудар болгаш ажылдагы киирер, оң иштинден 3450 дөрбелчин метрин — октябрь 17-де ажылдагы киирген турар. Ажылчы чоннарнын хергелдерин хандырап талазы-биле коммунал бүдүрүлгелеринин ажылын соксаал чокка экижидер.

«Тыва даг-дугу» тудуг эргелелинге: тудуг-монтаж ажылдарын чыл планын декабрь 27-де күөсүдир, күш-ажылды бүдүрүчүлүгүндө 5 хуу биддер, 9 мун дөрбелчин метр чуртталга шөлүн ажылдагы киирер, тудугун бот-үнеин 2 хуу чингидир.

«Тыва кобальт» руда эргелелинге: тудуг-монтаж ажылдарын 1840 мун рубль түнүгү фондларын декабрь 25-те долзу-биле шингедир, күш-ажылды бүдүрүчүлүгүндө тудуг-монтаж ажылдарына — 2 хуу, геолог-инженер ажылдарына 5 хуу биддер, тудуг-монтаж ажылдарын бот-үнеин 2 хуу чингидир. Октябрь 17-ге чидир 2500 дөрбелчин метр чуртталга шөлүн ажылдагы киирер, ТЭЦ-тин үшкү котелун болгаш ийги турбиназын ажылдадып киирер, декабрь 5-ке чидир үлетпүр шөлүдө контора бакынын ажылдагы киирер, 1290 кубометр аптээр демпр-бетоннар, 1920 кубометр блоктарын белеткээр. Рационализаторжу савалдарын шингеткенинде 10 мун рубльден өвөөш эвес камналганы кирип алыр.

«Тыва тудуг» трезинге: тудуг-монтаж ажылдарын чыл планын декабрь 28-те күөсүдир, күш-ажылды бүдүрүчүлүгүндө 1,5 хуу биддер, май 15-ке чидир илелгенин кезип эинээр салбырынын бакынын болгаш ресторанын ажылдагы киирер, август 15-ке чидир демпр-бетон кылгылар заводун, пионер лагерин, дегем экранын кинотеатрын, октябрь 1-ге чидир тууйбу заводун, декабрь 15-ке чидир өкпе аарымын уду диспансерин ажылдагы киирер, чыл дүргүзүдө 6600 дөрбелчин метр чуртталга шөлүн, чаа чыла чидир — 125 олуттуг уругтар салдып ажылдагы киирер, эйт болаазырадыр комбинатын бирги эөлөөн ноябрь 15-те ажылдадып киирер.

«Коммунадууг» септелге-тудуг эргелелинге: тудуг-монтаж болгаш септелге ажылдарын чыда программанын декабрь 5-те күөсүдир, тудуг-монтаж болгаш септелге ажылдарын бот-үнеин 1960 чылда чидир алдынга денелге уду 1 хуу чингидир. Күш-ажылды бүдүрүчүлүгүндө тудуг-монтаж ажылдарына планда көрдүгенинде уду 1,5 хуу биддер. Газоннага болгаш сөөрликтерге 50 мун санын чыгы чектеринин планын ашар олутур.

«Тыва тудуг» трезинин тудуг материалдары болгаш конструкциялар кылыр комбинатына: 1961 чылдың декабрь 20-де нинти болгаш бараанын продукциялар бүдүреринин чыл планын күөсүдир, пайдан ажыр 80 мун рубльге продукциянын бээр, күш-ажылды бүдүрүчүлүгүндө планда көрдүгенинде уду 5 хуу биддер, продукциянын бот-үнеин 1 хуу чингидир, пайдан ажыр 31 мун рубльден өвөөш эвес орулганы кирип алыр.

Тыва автотресте: чык сөөртүрүнүн чыл планын декабрь 15-те, оң айларын — октябрь 17-де күөсүдир, 75 мун тонна немелде чыктырып өөрүтүр, күш-ажылды бүдүрүчүлүгүндө 1960 чыл-биле денөөртө 5 хуу биддер, бензинин 2 хуу камналганы чидир алыр, бир тонна-километрин бот-үнеин 1 хуу чингидир, пайдан ажыр 80 мун рубльден өвөөш эвес камналганы кирип алыр.

Көдө ажыл-агый транспортууну автобазанынга: чык сөөртүрүнүн планын декабрь 5-те күөсүдир, күш-ажылды бүдүрүчүлүгүндө 3 хуу биддер, бир тонна-километрин бот-үнеин 2 хуу чингидир, 80 мун литр бензинин камналганы чидир алыр.

Даг инспекциянын автобазанынга: чык сөөртүрүнүн планын декабрь 5-те күөсүдир, күш-ажылды бүдүрүчүлүгүндө 5 хуу биддер, 15 мун литр бензинин камналганы чидир алыр.

Облоптрескутун АТН-зынга: чык сөөртүрүнүн чыл планын декабрь 5-те күөсүдир, күш-ажылды бүдүрүчүлүгүндө биддер, бир тонна-километрин бот-үнеин чингидир, 42 мун литр бензинин камналганы чидир алыр.

Кызылдың авиопортунга: бүдүрүлгө планын 1961 чылдың декабрь 25-те күөсүдир. СЭКП-нин XXII съездинин ажылчы чонуну хуунге чидир оң айларын планын күөсүдир.

Эргим эштер! Бо хире бидик хүлөөлгелерин чидишкенин күөсүдирде бистин бүгү-ле курдаларымысты аялгаары чугула. Ажылчынары, инженер-техниктиг ажылдакчылары, партия, комсомол болгаш профессионал организацияларын чогадыкчы бодаларын мөөнөзирине, мурнакчыларын дуржулгазын калбаа-биле венгереттеринде, коллективтерге рационализаторжу болгаш чогадыкчы ажылдарын калбартырыкчы, коммунисттик күш-ажылды бригадалары болгаш салымчылык деп ат дөш бүгү улустуң социалисттик чарыжына Никита Сергеевич Хрущевтин — кедир чыныгаведиктерин деп адааны, бир-ле чак чүвени дилеп тыпкш көлдүргө чоруп дескел чок кижилерин, коммунисттик ниятелге чурттарына болгаш ажылдарына бот-үнеинде-ле белеткенин ап турарларын организастаарын чыктырып тур бис.

Үлетпүр бүдүрүлгелеринин, тудуг, транспорт организацияларынын коллективтерин көдө ажыл-агыйын улам бүрүнүгү сайырадырынын дугайында СЭКП ТК-ның январь Пленумунун төөгүтү шийтирлерин амдыралга боттадырынга көдө ажыл-агыйын ажылдакчыларына бүгү талазын дуулаамызын чидеринче кыйгырып тур бис.

Бистин хүлөөлгезине колхозтарга болгаш совхозтарга шөф дуулаамызын шийтирер өкжидери, ажылчыларын болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларын өкжидеринин мал фермаларын механизастарына дуулаамызы-биле, көдөнен ажыл-ишчилеринин ортузунга политиктиг болгаш организастык ажылды күш-тедирери-биле чорутуулары болур.

Энтер тудуужулар, чөлөкчидин болгаш септелкелер, бистин Тыва автономнуг областын үлетпүр бүдүрүлгелеринин ажылчынары! Чеди чылдың үшкү чылдын оналгаларын болгаш алган хүлөөлгелерини чидишкенин күөсүдиринин бүгү аргалары бисте бардыр. Боттарынын арга-мергежлини ботгаш күжү-үстү харамнамын. Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиянын XXII съездинин төлөпти, күш-ажылчы белеткел-биле турсаакан уткуулар. Коммунисттик ниятелиди тургузарына бодуустун салымчылыгыны киргезер.

Кыйгырыгы Тыва автономнуг областың үлетпүр бүдүрүлгелеринин, транспорт болгаш тудуг организацияларынын ажылдакчыларынын, партия болгаш ажыл-агый активинин чөвүлел хуралына чангыс үн-биле хүлөө алыр.

ИЙИ РАЙОННАРДА ЧАСКЫ ХОВУ АЖЫЛДАРЫ

Бистин бригадавыс

Частын чылыг хүннери келген. Эш Дажы бригадирлэн трактор бригадавыс Часкы хову ажылдарына кирген. Бистин бригадавыстың төвү — Сесегиңиң хову турлаа эки дериттинген. Механизаторларын чурттаар оран-сууру бар, столовая, мызыл-булун ажылдап, дүне сайгыларын чырып, кино үнүп, беседалар, солун номчулганы чоруп турар. Көргүзүг сабыразы, агитхуудус, кроноид үнүп эгелээр.

Часкы тарылганы агротехниктиг негелделер өзүгээр эртрирер талазы-биле механизаторлар социалисттик хүлөөлгелерин алган. Хову ажылдакчыларын сорун кирип турар лоузунар, тунтар турларда астынган, колхоз баштаар чери трактор агрегаттарынын аразын-га шилчир иызыл тунчукашты тургусан. Бригадада аш-чем хандырылганы эки.

Колхозчулар часка белеткелдерин багай эвес дооскан. Тракторист эштер Байыр-оол, Нарын-оол «ДТ-54» деп трактор-биле күнде 36 гектар черни дискалар тургаш майызы-даа 50—50 гектарын дискалар, эштер Влэй-оол, Дыгындай, Бораш-оол ындагы трактор-биле күнде 56 гектар черин шыгын басырып илириртээр норманын ашырып, оларын майызы-даа 60—70 гектар чидир илирирт турар. Тракторист эш Дөрбөт-оол «ДТ-54» трактор-биле күнде 5,60 гектар черин аңдар норманын ашар күөсүдир турар.

Бо механизаторларын баштайгы күнде амылынын түнели мындагылар. Даразында хүннерде ажылды түнели база багай эвес болгаш. Тракторлар урелишкин чок амылдан турар. Тракторист М. ЧИМБИИ.

Чөөн-Хемчик район, Ленин аттыг колхоз.

ТҮЛҮКТЕП ЭГЕЛЭЭН

ЧАДААНА (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районун Сталин аттыг колхозунун № 1, № 2 хову бригадалары Бораш-оол Хаймархан ховуларында часкы хову ажылын эгелээр.

Инда ажылдап турар 11 тракторларын 7-ин илириртөөшкүндө болгаш эскелери чер андырылганында ажылдап турар. Баштайгы хүннерде 500 ажыг чок илириртеттинген.

Тараа чаштырылганы кирер агрегаттар белек. Хову турлаанда агитса-массалыг ажыл эки организастаттынган. Хүн бүрүдө кылдынган күөсүдөспүн дөшүрүлгелерде турар көргүзүг сабыразы астынган.

Оттук-Даш шөлүдө шык басырышкыны база түлүктөй берген. «Х Улуг хурал» колхозун «ДТ-54» тракторларын башкарыкчылары Филимонов биле Петериков олар баштайгы хүннерде 210 гектарын шыгын басырып илириртээр. Ол участка тракторист Мохов чер андырылганын үрүтүчүлөп турар.

Д. АРАНЧАА.

Баштайгы хүннерде

«Октябрь 30 чылы» колхозун 4 трактору тарылга шөлүн дискалар, шык басырып ажылдап эгелээр турган. Индыг-даа болза, тарылганын баштайгы хүннеринде четпес чүдүдөр илерөөн. Механизатор бүрүзүг хүнүнү-не кылган ажылын ылап хемчөөп, шын санап, түнөп турар болгаш ажылды башкарынга кижир утөчтик кижилер баштайгы хүннерде эгелээр турары чугула турган.

Индыг турбузе трактор бригадавыс часкы ажылче утөчтик чок кирген. Бригада часкы хову ажылын кирге-ле 4—5 хонган. Утөчтикке ажылдар кижини бир ай чыгам үенин иштинде тускай өөредир ужурут турган. Дуржулгалык кижилер баштайгы баштаар чер оларын маңа хаара тутпайн турары элден.

Колхозка инженер-механик тургузары шагда-ла көрдүгөн турда, артель индыг тускай өртемниг кижини мыңага чидир белеткел албан. Трактор бригадавын бригадир эш Влэй-оол инженер-механик хүлөөлгезин дакпырып күөсүдир турга-даа, чүгө урелген тракторлар септээринге өйлөшкөш, боттут улутуру, организастаар ажылды күөсүдир шыдавайн турар. Колхоз баштаар чери ол ажыл-херекти Сат Седип күөсүдир ужурут деп турар. Ол дөсөргө, Чадаана эмгелденде чидар аарыг кижидир. Оң аарым каян сегирин, тарылга ажылынга

Чөөн-Хемчик район.

Ногаа бригадавыс

Улуг-Хем районун «Улуг Хаа» совхозун Сес-Теректе ногаа бригадавыс белик дүжүт алыр дөш ногаа олуртуугаында белеткелди доозуп турар. Инда 15 кижини составтаг херэзженер бригадавыс ажылдап турар. Олар ногаа култуураларын расадаларын өстүрерине ажылдаар 60 мун өртек элек саваларын, 140 шыпталарын белеткел, 130 ромаларын шилдээр. Оң-биле калып оң санын парник онгар-

дарын кылым, мал өдөөн чөмшүндө кылыр ажылдарына белеткел турар. Ийчара «Беларусь» болгаш «ДТ-54» деп ийи трактор ногаа култуураларын тарып шөлөчө электи оңсаал чокка сөөртүп турар. Инда 300 тонна өдөк төктүргөн. Ук эвенде Кыргыс Буруш-оол, Донгак Дарык, Тежүкөй Мындайбаев олар оңсаан ажылын ак-сепкилдиг кылып турарлар.

О. КУУЛАР.

КАМНЫГ ЭДИЛЕЛ — УЗУН НАЗЫН

Бистин Февр районун «Торгал» колхоз чыл бүрүдө-ле көдө ажыл-агыйын техниказын, автомашиналарын сайдып ап турар. Бисте ам 16 автомашина, 9 трактор бар. Ол тракторларын 3-жу «Беларусь», 5-жи — «ДТ-54», 1-зи — «ДТ-14». Ол мышкаш «Сталин-6» деп маркалыг комбайн болгаш база кукуруза ажаар 1 комбайн, кукуруза тарып чаштырар 1 саялка, «ИЖ-56» маркалыг ийи мотоцикл, ситен шарыры 3 сөөрестер болгаш көдө ажыл-агыйын оң-даа өске аям-бүрү машиналары.

Бо бүгү техникамыз чөп ажылаар, оларын кадалгап, камыг эдилээр талазы-биле колхоз баштаар чери (даргазы эш Мирчик), партия комитеди (секретары эш Бечел-оол) кол кичөөлгөй сайлап турар. Автомашиналарын болгаш көдө ажыл-агыйын машина-чепестеринин үрлүр чоруп көвүдөөн. Колхозта бар 16 автомашиналарын ам чүгө 9-үзү дөңгүп ажылдап турар. Оларын чидишкени урелтеш, ажылдагы шупут кирбейн, оң кырылга хар чаап кыштаан. «Беларусь» деп 3 тракторун чүгө чангыс дөңгүп ажылдап турар. Бо чылын чаа «ДТ-54» маркалыг 2 тракторун сайды алган. Бирөөзин колхоз төвүнге чаа-ла экиле алгаш турда өртөн берген. Бирөөзин база-ла сайды алган чери Чадаанадан эккел чорда орук ара урелтен, ол үрелти трактору колхоз төвүнге сөөртүп келген. Ол шыкаш «ДТ-54» деп 3 эрги тракторларын ийизин Чадаана СТС-те септелдери-биле ашарып каан, оларын бирөөзи ам-даа септелге кирбөөн.

1959 болгаш 1960 чылдарды хей түнүгү акша-биле сайды алганы ситен шарыры ийи машиналарын ажылдагы шупут кирбөөнүндө чер-

те чыткыш, дадарып баксыраан болгаш нарын кезеттери чыткылаан. Бо машиналарын ажылдагы киирер дугайын колхозчулар колхоз баштаар черинге хаш-даа катал чугаалап келген. Ийчала-даа баштаар чер оларын ажылдагы киирер дугайында калып-даа хемчөг албаан. Ол шыкаш 1960 чылдын чайымын «ИЖ-3» маркалыг боду чоруп ситен шарыры машинанын сайды алгаш, оңу база-ла ажылдагы киирер, колхоз төвүндө 60 километр хире ырак Сарыг-Хөлдө ситен шөлүдө каалкан. Ол ам-даа мында чыткылаан.

1960 чылда «ИЖ-56» маркалыг ийи мотоциклди колхоз сайды алган. Ол мотоциклдерин колхозтун механик эш Колмаков үрей мугун эдилген, бакынын чынында октагылашкан. Саялкалар, тараш болгаш ситен кезер машиналарын ажылдап турары черлерде хөвөр каалкан. Инда дадарып, баксырап чыткылаан. База-ла 1960 чылда сүт-баран фермаларына хергелдерин «И-12» деп 3 электи моторларын сайды алгаш, фермаларга ажылдаары-биле барып тургускаан. Ук машиналар база-ла ажылын бербөөн. Чүгө дөш, оларын ажылдадыр, тургузуун эки билер кижилер чок, таварышкан кижиле-ле долгаш, туралында ажылдап турар. № 3 сүт-баран фермазынга берген электро-моторну үзеп чагайып, кургалта ажылдадып турда, мотор соктааш, шатуун кошкаш, блогун болгаш цилиндрин чара тепкен. Ол мотор ам шуут ажылдадан үнгөн. № 1 сүт-баран фермазынын алектри мотору база-ла урелтен. Ол шыкаш хой кыргыры алектригиди хачыларын ол-ла черлеринде хөвөр каапкан, мыда үрелип тургулар.

Бистин колхозтун төвүдө болгаш Аш-Бара-Сугда мыш дилер ийи пилорама бар. Ук пилорама 1960 чылдың майдан өгөлөш септээр чидир үрүлчү урелип, үтүктелешкенин ажылдап келгенден манзын материалдары колхозта чидишпейн турар. Пилорамазын септел, катал ажылга киирер дугайында амдыга дөш хемчөг алдынаан. Техникалыг кывар-чар чүдүдери чарыгды кууд денелде, оң үчө-дүн шык эвес кылып турар.

Техникамыз үрелип турарынын бир чыдагыны болза, оңу чөп ажылдап, башкарынын чыгыс кижиге быжыгалайын, хей кижилерге чамыдып турарында. Чижээ, эңир чылын март айда сайды алган 5 чаа машиналарын чүгө чангымынын чөлөкчөйүн солуптаан. Бөкелерин колхозтун бүгү чөлөкчөйү башкарып келгенден септээр хуусааы четпөөндө-ле моторлары үрели берген болгаш шупту септелге киргилөөн.

Колхоз баштаар черинин даргазы эш Мирчин таным-өөрүш, төрөл-төрүлгү тыртар чорутуу кылган турар. Бо дугайында чамдык механизаторларын хомудалы улу. Мирчинин төрели Б

Күш-ажыл камгалалының дугайында айтырыгга хамаарыштыр

Бистин чуртунушта кичи дугайында сатып салышынынан база бир тодаргай илерешкени болза, күш-ажылды камгалалыңа, азыгынын бугурулуғе калык, айыл чок ажалдары азыгынын кичиреги салып турары, кемдешкенин биле болуш профессорлар азыгылар биле демисекти чорутуп турары болур. Техниканын айыл чок чорутуу хандылары муренин чутуу хемчеглерин биле, ыңаарга күш-ажылды камгалалы чок чорутуу турмузун бугурулуғе организастарынын кол принциптерин биле болуп турар.

Күш-ажыл камгалалынын дугайында хобитуктуга чонун аргезашын камгалал турар. Бугурулуғе озал-ондактыг чорутуу бугурулуғе озал-ондактыг айыл чок чорутуу азыгынын херегдэр ашпа-хорешти кичире чыл бугурулуғе үндүрү берип турар.

Күш-ажыл камгалалынын болуш техниканын айыл чок чорутууну, бугурулуғе культуразынын негелдерин сатыгынын талазы биле контролуу чорутуу профессорлар организастарына оналган турар. Чурт үлөтүрүчүн болуш комунуна ажал-агы азыгынын талазынын профиле обьомунун V плениуму бугурулуғе черлерине күш-ажыл камгалалынын байланыш дугайында айтырыш чутуулашкан. Ол талазы биле илеткеди профиле обьомунун даргазы аш Георгтевский кылган.

Профиле обьому обшор-советтин техниканын биле болуш мектептери биле кады 1960-жылы чурт үлөтүрүчүн бугурулуғе черлерине күш-ажыл камгалалынын азыгынын транспортуну черлерине бугурулуғе культуразынын байланыш кылган. Ажал-агы, профиле организастары күш-ажыл камгалалы болуш техниканын айыл чок чорутуу азыгынын

жигден, бугурулуғе черлерин аар күш-ажыл негелтер ажалдарын механизастап турар. ажалы озал-ондак болуу чорутуу саны азык берип турар апарган—деп, илеткеди демделген. ыңаарга Кызылдын даарына камгалалында күш-ажыл камгалалы эки дөргөн чекке ажалдар ол көргүскөн.

Мичалза-даа бугурулуғе, ажалды холбашкан озал-ондактарын чамдык бугурулуғе черлеринде ал-даа бар болуп турарын демделген.

Чурт үлөтүрүчүн аргезашын чутуулаштыра турар бугурулуғе болуш озал-ондактыг таварычлардын 85 муузу техниканын айыл чок чорутууну талазы биле өрөлөгөн чорутуу инструменталын багыт чорутуулары биле, камгалаларын багыт техникага хайтаралдын чоту, ажалдар черлерин чырытканын багы, дерлелерин чедир кылдыны биле болуулаш. ыңаарга Шагаан-Арыг АТК-зында техниканын айыл чок чорутууну талазы биле инструментал багы барында хевирин чоруп келген, кичилерин ол талазы биле билин ханавайын турар. Кызылдын туубуу заводунга озал-ондактыг таварычлар 36 удаа болган, оон иштинде 3-жунга аар кемдешкенин болган. Бугурулуғе озал-ондактыг болууш кунуна Элегестин хемур дам шахталына, Шагаан-Арыг, Сарыг-Сей райлөтүрүчү комбинаттарына база болуулаш.

Чамдык бугурулуғе азыгынын тусай хептер биле база камгалал херегелери биле хандыбайн турар. Кызылдын электростанциянын, коммунал хандырылгалынын контролузын ажалды камгалалынын профиле обьомунун V плениуму бугурулуғе черлерине күш-ажыл камгалалынын байланыш дугайында айтырыш чутуулашкан. Ол талазы биле илеткеди профиле обьомунун даргазы аш Георгтевский кылган.

ХУРАГАННАР МЕНДИ

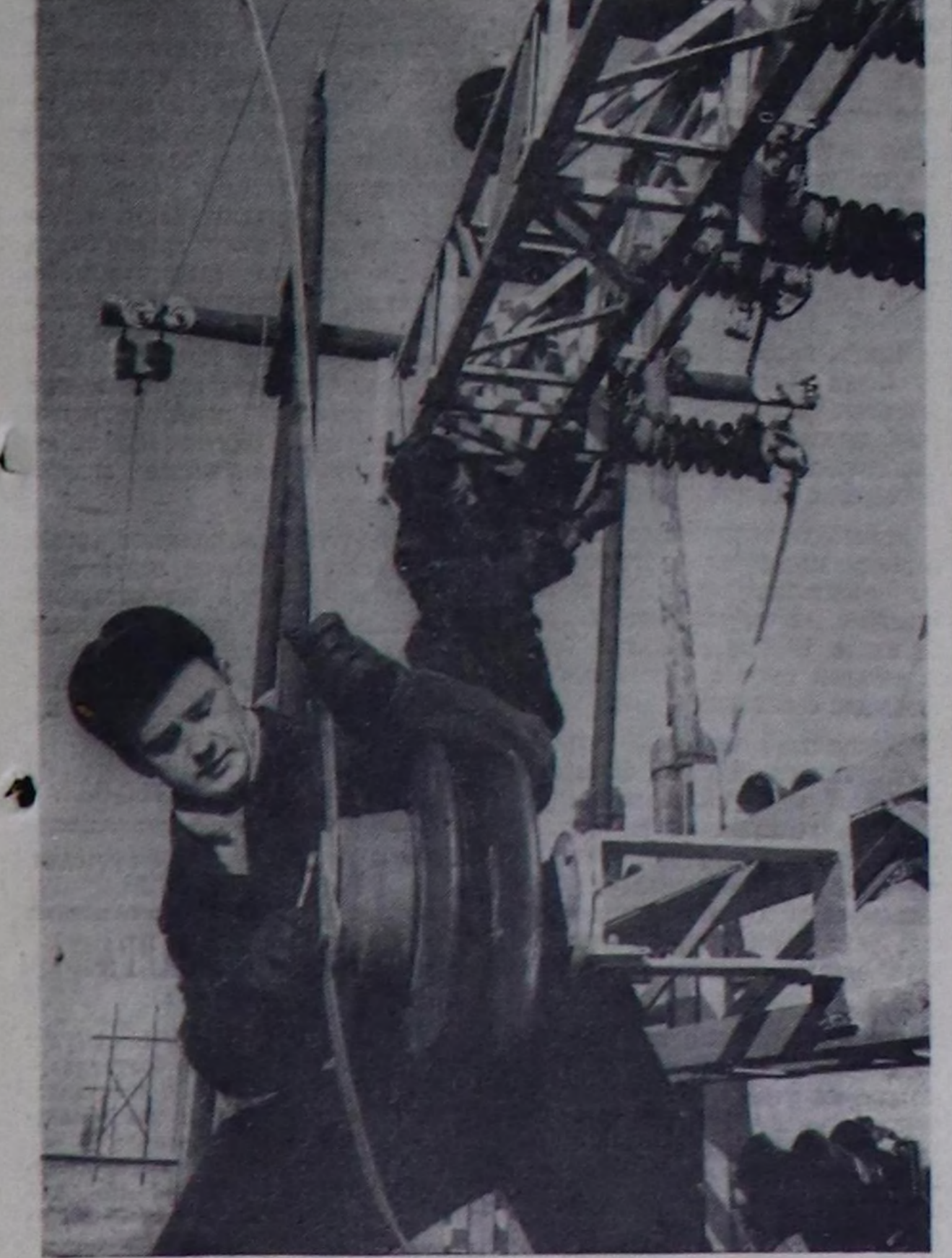
Хойжу М. Дадарыктай 454 хойжу кыш, час дургуула эки олардып, ажал келген. Март - 20-ден бээр чоккук үеге чедир 170 хой хураганна, оон 170 хураган менди. «УТКА 25 чыгы» совхозун Ак-Турт салырынын бо хойжуу кызымак ажалдап турар.

Оон ажал турар хонуну болуш хураганнарын калжазы чыгып. Калжазын 4 үзүк өрөөлдерине хураганнарын улуг, биче азы биле ажал турар. Хураганнар азыраар 2 тонна чымчак дөк ситен ам-даа бар.

Программанын дооскан

БЫЗЫЛ-ТЕЙ. Өвүр районун «Кызыл туу» колхозунда зоотехник Сат Комбунун башкылап турары—көдө ажал-агынын тодаргай экономикаын өрөйрү болуш бо чылдын программанын доозуп турар. Болгумуну кичиреи неделаңдык по-неделни сайында болуп турар. Пропагандист лекциянын областын, районун болуш колхозту амды-малына холбаштыр белеткен ап турарында, ону дынакчылар сонургалды өрөйрү, кичире илеткейи улам бедидип турар.

С. САЙЫН-БЕЛЕН.

Астрахань область. «Сельэлектро тудугуна» тудуу-септелге контролузынын коллективин колхозтары болуш совхозтары үлөтүрүчүн энергия системанын кадым турар. Бо чылдын Владимир болуш Камызык районнарында бедик волтулугу удаанынын болуш трансформаторлугу дамчыла станциялары тудуп турар. Бо чылдын ийги квартиралында олар ажалгалга кирер. Ам удаас колхозтар болуш совхозтар үлөтүрүчүн ажалгал.

Чурукта: Камызыктын трансформаторлугу станциянын өлөтүр тур. Мурнуу талазында электр-эптечки Г. И. Попов ажалдап тур.

Фото А. Леонтьевна. СЭТА-ның фотохрониказы.

Өвүрүнүн мурнакчылары

С. Чочаймаа школага өрөйрүп турган үезинде бедик фермада саанчылап турар азыгына үрөйрүчү дугулашкан, инек сазгып, инектерин, биззаларын ажалып келген. Үш чыл бурунгаар ол чедир чыл школанын өрөйрүчү дугулашкан. Оон соонда комсомолу кыс саанчыга ажалдап эгелзэн, мурнакчы саанчыларын дуржуулаган өрөйрүп, ажаллап турар апарган. Эрткен чыл ол 10 инектерин бирзезинденне 1336 кг сүтү сазган, бо чылдын бир инектенне 1350 кг-нын саарын хулазган. Бо анык саанчы Өвүр районун «Торгалы» колхозунун дээр саанчыларынын бирзези.

ЧУРУКТА: анык саанчы С. Чочаймаа.

Өвүр районун «Торгалы» көдө ажал-агы артелинин дээр хойжурларынын бирзези—Тумат Дакай-оол чедир чылдын ийги чылда бодуну ажал турары 500 хойжурнын чус хондонна чус хураганын, хой бурзунден 3,5 кг дүктү алган. Оон беш тонна ситенин боду белеткен. Оон ажалгалында хой хур кышкан. Тумат 1961 чылда чус хондонна 105 хураганн амырын, хой санмыдан 4 кг дүктү кыргымырын хулазган. Амы үеге оон кодонда төрзөн 213 хойларнын хураганнары чагыс-даа хорамчага таварышкан.

ЧУРУКТА: хойжу Т. Дакай-оол. Фотолар С. ТУМАТТЫН.

«Крокодил» — колхозтарда

Шоодугун чидиг өстөрү биле, кыжжарларын дөйрөп көргөскөн, бистин бурунгаар хожугу-делик шаптыктыг багыт чыгыларга үзү демисектин туугуну тудуучузу «Крокодилдин» үре-садылары — «крокодилчегитер» бистин областын колхозтарында, совхозтарында, бугурулуғе болуш албан черлеринде дыка негтерген. Ол шоодугу хана парлалгаларынын ажал улуг үзүр-дууалыг ажалын дугайын «Шынның» бичкичелери боттарынын чагааларында бичип турар.

Колхозта партия, комсомол организастарынын органы «Крокодил» деп шоодугу хана солун доктамаал үнүп турар. Оон үнгөн номер бурузу көрүштүк кылдыр казаттычтын, дылдомак талазы биле чечен. Оон арынарыга колхоз бугурулуғе мурнакчыларынын чедиринин допчу болуш тодазы биле, баштакта-нышыкынын чурттары кылдыр үнүп турар. Четпестер болуш багыт азык чапчылыгы оон серезиянын чидиг баштарында чалаа.

«Крокодилдин» сөөлү дугаарларына мурнакчылары хойу биле чырыткан. Оларын арында төрөп хойларын хураганнарын менди доктурутуу турар хойжулар У. Биче-оол Бадый-оол Д. Сат, сакманчиктер Карамая, Хымыт-оол, эң хой сүт саз алган саанчылар Натип, Шончай болуш өске-даа мурнакчылар бар. Оларын ажал-агынын дугайын чыгы өстөр биле бичжш, чаптанчы кылдыр чуругулаш.

Ыңаарга «Крокодилдин» серезиянын билине колхозту баштаар чери таварык берген: кичире сүт сазарынын планын күөсетпейн тура-ла сүтү кайы хамаан чок чарындап, чөпшөк берип бичип оор дарга «чурукка» үе хонуп келген. Ол ышкан, кышка белеткеп кылбайн, арагаллап чайлаанын хойлары бергенде турар кадарчылар К. Сериян, Н. Ховалыгин, сакманчиктер турган өкчарына ажал чок ажал турган И. Мандан-оолу, Кыспай чидиг болуш чечен сөстү шүгүмчүлөрдү биле, шоодугу чурттары биле көргөскөн.

Колхозтуң машина-техниказы

эки база багай ажал турар механизаторларын дөйрөп көргөскөн дыка солун болган. Ажалдап турган трактор биле удушту хуузуна ыжын сөөртүп берип турган, тракторун үрөп кааш, сөстөрүндөн ойталап турган А. Филимонов биле Ларионов оларын эки ажалдап турар механизатор Чечей-оол биле бедик көргөскөн. Колхоз өңүзүн оорлап, төчөгөй турар кичилерин «Крокодил» кам-хайра чок сойлап илеткен. № 1 сүт-бараан фермазын аргезашын турган Д. Шопал колхозтуң бир улуг хаванын оорлап сатыш, оон орунга 3 айлыг хаван огуу сазып каан турганын «Крокодил» доктамаал илеткен. Колхозтуң сулазын оорлап саккан Чолдош-Сарыг, Кусежик олар болуш колхозтуң азын оорлап соккан бөлүк оорлап «Крокодилдин» чидиг серезиянын чапалап шыдаваанын.

«Крокодилдин» арынарына үнгөн шүгүмчүлөрдү материалдар болууну оорлуганын эки күөседип, четпестерин чапаладырына улугу биле дулаал турар. Оон шүгүмчүлөрдүн партия организастары, көдө сөстү истен хынап, чотугу хемчеглерин ап турар. «Крокодилдин» тыгынын болуш дөйрөп болууну хандыраар дөйрөп оон редактору эш Тасоор Опаз кызып ажалдап турар.

Б. БАГЫТ-ООЛ. Улуг-Хем районун «Х Улуг хурал» колхоз.

Каа-Хем районун «Совет Тыва» колхозта «Крокодил» деп шоодугу хана солун четпестерин болуш хой-иницини корум чуртуну үрөк чурттарынын чидиг биле шүгүмчүлөрдүн, колхозта партия организастарынын, баштаар черин Эдуарт-ла дуулаакчы болуп турар.

Чыраа, хараган арында өлү берген чыдар тевиин, оон биле кожа улуска «кылаң-кара» сөңөп оор кичини чурттары «Крокодилге» көстүп келген. Ол дөйрөп колхозтуң тевиерин кадарчы Д. Дандар-оол Эриин районче шөлө чок төрөдөп чорда оон кадарында турган берте өлөгөн «Крокодилдин» илереди үндүргөн ол. Колхозту Хайдып ажал кылбайн, бригадалар арында бичип, арагаллап ажал шон-соода үндүрүп чоруп турар апарганын «Крокодил»

К. ДОНЗУМ.

Кызылдын даарына камгалалынын дугайында партия, комсомол организастарынын органы «Крокодил» деп шоодугу хана солун четпестере үзүр шитирледи демисекти турар. Ол хана солунуң сөөлү дугаарына даарыкчы Радостеванын ажалында болуш ажал-агында четпестерин чидиг биле шүгүмчүлөрдүн шоодугу чурттары материал үнүп келген. Радостева ажал нормазын күөсетпей, ажал шагында ийди бөр мандала турган. Оон уландын шудуга шүгүмчүлөрдү турар өске ажалынын кылдыр чүве чок болу бээр турган.

Шүгүмчүлөрдүн «Крокодилдин» аткактыг серезиянын анаа уштунары берге деп билген, солунуң болуш «сузуктар» сөңөп оор алган, ону оор тыртып ооткан. Даарында «Крокодил» база калап менди-чагай, демги-ле шоодугу биле, хари ажал солун оор тыртып Радостеваны база немен алган кызыл булуңа ширини кончуп апарган бо олтурган. Радостева ажал хоррадап, шууган үнгөн. Иччалза-даа оон озу чүте-даа кайын чедер. «Крокодил» шын шүгүмчүлөрдү кылган.

Көдө коллективтин хуралы болган. ажал «Крокодилдин» материалы болуш Радостеванын ажал-агынын чутулашкан. Баштай Радостева ажал кылактап турган. Иччалза-даа коллективтин чидигүнери «Крокодил» бир үе биле дөйтөш, мынды ажалчанын Радостеваны ажалга тургузуш болу деп айтырыш көдүрүп келген. Радостева эш-өрүрүнү болуш «Крокодилдин» шүгүмчүлөрдүн шын түнөлдү кылдып, ам кези угаан кирген: «Мон соңгар эки ажалдаар мен, ажал-агында багыт чурттары чидир айды мен»—дөргөн хулазган.

Шында «Крокодил» дуулаан-даа, Радостева сөзүн элөп, ам эки ажалдап-даа турар апарган.

Ч. САЛЧАН.

Номчукларын чагааларында

Тес-Хем районун Ленин аттыг көдө ажал-агы артелинин Сайлыг-Хемде туугу ыжы белетизер бригадынын өреге бурузу колхозта школага 6 кубометр одаар ыяшты белет бер деп дугурушкан. Ам 72 кубометр топканы белетизш, шюла чанында экнеп думжурган.

З. МИНЧЕИМАА.

Каа-Хем районун «Бурунгаар» колхозунун баштаар чери колхозчу суруну чунар бачык биле хандыраар деп шитипирин үндүргөн, мурнуу үеге шала кылган бачыкны доозуп, ажалгалга кирген.

К. ХОЙЛАРАК.

Улуг-Хем районун Иданов аттыг көдө ажал-агы артелинин бугу чүзүн малы эртен ныштан баш саны менди, хур ашкан. Апрельдин баштайгы он хонунуң иштинде бугу малчынар чагаларыне нешулун. Колхоз баштаар черини тырттар нүштү эки таарыштырганында чагалашын организастыг чоруттуган.

А. СОСКАЛ.

Кызылдын бус-турбиналыг элентри станциязынын коллективинден 16 ийги Каа-Хем районда «Октябрь 30 чыгы» колхозтуң хову ажалына гарып дулашкан. Комсомол организастарынын секретары А. Григорьеве уадртан болуш амяктар № 1 АТК-ның ол колхозче баар машиналарына олурупшан, субботада чедер берген.

Шефчилер ол-ла доран ажалдаар черин, нылыр чүлүн айтыртып алгаш, хоглуг омак ажалдап кирипкенер. Оон кемизинде, бус-турбиналыг элентри станциязынын комсомолчулары, колхозтуң илуунга кончуг солун концерт көргүскөннөр.

Даартазында — воскресеньяда шефчилер ажалын эрте эгелей берген. Олар кемизини беш шапка чедир 40 тонна еденти сөөртени түнүлден илерзэн. Колхозчулар оларга улуг өрөп четтиргенин илереткен, оларнын база катип келирин куззэн.

А. ЛЕПЕШКИН.

Аныктар болуш колхозчуларга

Аныктар болуш колхозчуларга шагдан тура хундуктедиг, хари алдан ажа берген эш Каваа Овааты Эриин районун колхозчу малчынарынын база бир улуг турлаа болуу Төрө-Хөлдү дегем ховузунда малчынарынын келдириксенит болуш хундукту аалчымы. Эш Овааты арбан, суму даргазында эгелзеш, МЧАЭ, колхоз даргазында чедир ханды ажалдап кылбаан дээр. Үр үеге эки ажалдааны дөш база назылары улугталы биле холбаштыр колхоз баштаар чери ону ажалдап холтап, пенсияге шыгыкпен турлаа, кырган ажаа олуруп черде дөштүмек. Оон эскилинде чагыс болуу бар: партиянын кечигуу хулазган калган-даа ак-сөкүлдиг күөседир. Оон өске бодаа ында чок.

Сүүр баштарында менгиленчек доштар менге чыдар Көгей сыныкче үзүр көрүп алгаш чезип олурда, оон чурттап эртен эрти амыдыралды дүште чүве дег сагыкына киргилзэн. Ол амыдыралды амыг Совет Тыванын ажалы биле бедик бодагылаш, ам кез коммунизмин тудуп тургузарына киржир аас-кежиктиг болганына кайтамчы өөрүп хан орган: Оо, магаалы-ла үедир ийги бо! Мындыг үеге кырылар чай кайда боор. Улам-на чуткулдуг ажалдап, чонга дуза чедир херек—деп бодады биле, кызыл-бир чүведен озалдай бээр ийге дөш ышкан, адын дарс кылдыр кыккан, улам-на тургелкен...

Ак-Органга өвүр азында Серээ Сагаан эшкенинде хойжарындан чапып кел чорда, артын оорган бир кичи дүзүзүн буруладыр шаап кел чороан.

— Дөө көрөм, Быраат, кандыг кончуп далашкан дег кичи боор.

— Че кайман, далаш кичи болуу чүве бе, хевирин көргө Каваа дарга ышкан кандай чүвед.

— Шынал-ла адыктын челижин көөтө, оон дорут азы-даа ышкан.

— Боду база ол ышканы, артында-ла тыргыты олуруп алган.

— Чыдын чытпас кончуп-ла ирей-дир ам бо, өгдө чыгып шай-

Хоочун агитатор

— Магалы-ла салым-чаланнын баштыгы-дыр ийин—деп баштап-кааш, Серээ Быраат таалап дыңап олурган.

— Инварь Пленумунуң соонда Никита Сергеевич көдө ажал-агы мурнакчыларынын бугу чөвүдөл тураларына боду биле киржин эрттиргени агитатор бодуну чутуашыннын кол чүтүп болдурун. Новосибирскиге тыва төлөөр биле кады чурукка база тырттырган-дыр—деп агитатор чутулашкан.

Совет улус чедир чылдын үшкү чылдын онаадаларын хуусаа бедик ажал күөседип алыш дөш, СЭКП-нын XXII съездинде ажал-агы, куулура тургузушун талазы биле чаа-чаа чедирининдегит болуш дөш партия болуш чыккылыгы Никита Сергеевич бистин эни улуг сорулгага мога-шыла чок башкарып, үзүрүп турарын агитатор малчын өг-бүлөгө сатынырып чутулашкан.

— Мындыг магаалы үеге кичи ажалдаарга беин чык болуу чүве дээр—деп, Серээлер өөрүшкүзү кутулушунан, чутулаш олурганнар.

— Тодуг-тодал, бай-шырак амыдыралын демзө силер ийден беин өкүстү олурар-дыр. Билектернезе кыланаан хол шаптары көрүнер. Ол ырлар хааржак, бо даарып машина, күш дугу сиргиктар салган оруннар дөш, бугу чүве силерге бурун бар-дыр. Мону ажал кыдыс чагаалар калчак тып алырыс.

— Бо бодаа ачы-хавылагы бистин нам, чазавастын ачык-дыр—деп Серээ Быраат улажып калган.

— Оон харызын нам, чазакка силер ий көргүзөр үжүрлүг силер. Мен силерин малчынары хол биле тулуп онаадалым, чекке хой төрөлдү, чекке төл камгалап алдынар?

— Бисте 365 төрүүр хой бу, оон 304 хой хураганна, төл буруну биле бар.

— Алган хулазгөнер чекел?

— Чус хойлан 115 хураган, а бир хойлан 2,2 кг дүк алыр бис.

— Ам четпезин калчар силер ыңааш?

— Кошкарларын чегерип, салып эгелей берген бис, эң дөйрө хойларын эдержилге кирип тур бис.

— Ол эки-дир, а кымынч биле чарыштыг сен, мога?

— Ады-сураа үнүп турар анык хойжу Биче-Сотпа биле чарыштыг бис.

— Аныктар-даа септижин алган-на-дыр силер, ол кичи келзө-ле кичи бодуу өвөс бе, алыштып кеч жүрүм.

— Бир-төө социалистиг чарыш салганда чалгаа кошкар биле өвөс, харын тергинин биле көржүр алвар бис.

— Сөөн шилин алганым шында, амыг үеге партиянын политика биле дүгүп турар-дыр. 1961 чылда чотум чүтү кылдыр бодалдыг сен?

— Демги чутулашымын аныгыда, Чөгөй өвүрүнде өдөккө бир сарайын кылды болуш камгалалынын, кузгелеринин септелгенин чалагалашкын бегини бурун доозар, ол ышкан, бодууска хамаарышкан малчыныч чир ситенин кымынч-даа дулазын херегелерей, партиянын XXII съездинде бедик кылдыр, август айга чедир бодуу бурун кылдып алды бис. Бо кичи биле бис огу чере шыдаар бис.

Каваа Овааты сепкилдиг хараа биле хулазуруй араак көрүп олурарга, ол илер-чалкы хып дөш эр шында-ла доорду шыпас ажалымын шыгынын көргүзүп олурган. Ол кичи биле чутулашкын ораа-даа, бодады даштын малчыга улазганы оон бүтү шимчешкенинден иле.

— Адырам ажаа—дөш, ол үргүчү-ле чүве дилзэн кичи дег үнүп, кирип-ле турар болган. Иксреин бодуура ашак, кадай чүтү дугуруу алганы хончакга база билине берген. Ийи харып Вова дег олурган келзө үзүдү каан соонда, Серээ Быраат бодунуң элчөчөгө шыгып кирген. Бырааттын калжаар асык ажалды турары өгдө олурган үзүска илден амыналып турган. Дун

«Чаа орук» колхоз.

орайтап, мечи сындык экик асык эрип турган, хунадыр ажал кылган могоп шылаанан Серээ Сагаан өрөгүне кырында кылар сугуну чырыгызын өжүрүпсе-даа, уууй берген олурган эгелелди, чапал чыдар хончанын сепкилинге дыка өөрүчү болган.

Орайтап, дун чоруктуу мыйбаныг беин шимчелетпей берген үеге, сарыг чыктыг хой хураганнагы деп, дүкеи элчөгөн мангыкызы Быраат кулаз ханга чүве дег чутулашып кирип келген...

Эртенги ажал эгелей берген турда, хонча чорупу лей бээр, кажар кичини сүменин алыр дөш Серээ Сагаан айтырган:

— Кандыг сагындыгы, сүме барыл, ажаа?

— Малчынарын күш-дентеги күсүк хевээр-ле чүве-дир, моон кошкывас чүве болза, менде кандыг сагындыгы турар деп бодар сен, думкамай. Мзөң силерден дилеп, чагылар чүвем СЭКП ТК-нын январь Пленумунуң төгүлүгү доктааш шитирлерин, ала Н. С. Хрушевтин чутуаш болуш Москвага болуу эртен бугу делегейин коммунист болуш ажалын партияларын төлөөлөкчелеринин чөвүдөл хураалынын Мелегелерин эки өрөйрүп танжылар силерге ажалдык болуу эвөспө. Билжир-билжиг улус амдыла ийлаан силер азы солунунарыны көшөп орап тыгып кааптынар бе?

— Че кайман, ажаа, шуптуулар бар—дөш, Быраат аптара кырында чыскай салып каан солунунарыне айтыман.

— Илдиг чүвөлөр тургулар-ла болбай, силерин мен кайын ыңчал бойд бээр мен, ажаа ойнал ордум. Че, байлыгы—дөш, хол тулушкан, хоочун агитатор алтыганаш, артым Ооргаке сизир дитен.

— Харын-лаа өрөөлдүг болду, ыңчал барганда ондайгай-ла кырган болбай, оон чагар чагыларын хажык чок күөсетпөс болза, сөүлүне бары

БҮГҮ ДЕЛЕГЕЙНИ МАГАДАТКАН КАЙГАМЧЫКТЫГ БОЛУШКУН

ВАРШАВА. (СЭТА). Иштинде кижилг «Восток» деп совет космикти корабльди салып үндүргөн дугайында медресе чакырык чыккан дүргөн тарав.

Параданын Польша агенттигинин корреспондентинин Польша Академиянын президентин профессор Т. Котарбинскийнин медресеси болза: Биштиң чурттуу болган бүгү делегейнин артем ажилдакчылары бүгү кижилер-биле бир дөмөй кижинин бойдушту шигээдин алдырнын төөгүзүдө ол эргилдеп алурун дугайында медресе чыккан. Кижилер оларгайже бир-ле дугайында чурттуу болган. Совет Эвильянинин артеминге болган техникалыкча үндөмдөш, чедип алдынганы чаа эртемеде — астронавтикада шигерилер болган эргилдеп базамарын бирээни-дир.

Ганьмын политехникти институтун көскү поляк эртеминде — профессор Ромуальд Цеберовичинин чугаалааны: «Индг жазок ырак бедиктен космонавтын орук дымга биштиң оран делегейин-биле чугаалашканы мээң болумга черде анаа эвес, чугула болуп турар. СССР хамаатынын ол өстерин бүгү чедип диннаан. Бо аазок улуг чедипкинин биштиң акы-дума улугузувуну боттадырганыча өөрү турар бис. Ол чедипкини кижилер төгөргөтүнгө төөгүзүңе кирер. Ол — Аijke болган эске-даа планеталарга кижинин ужуушкунунарынга баштайгы базам — орукту салыр дээрине бузуреп болур бис».

ТОКИО. (СЭТА). Япониянын либерал-демократтык партиясында парламентиң депутат Токума Удзюмоньян СЭТА-нын корреспондентининге медресе: «Совет Эвильянинин артеминин болган техникалыкча бедик дениндең база катап магадп тур-мен. Мен социалист эвес болушум-даа, индг эрте-техникти депшилген социалист системанын боттадырганын хүлээп көөр ужурум мен. Казан кижилер оларгайже ужуушкуну боттадырган байдалдарга дайынны болдурайн барып болур ужурум».

РАБАТ. (СЭТА). Совет артеминин чигелээр чүве чок эрес-мадырлыг чорунун дугайында СЭТА-нын диннадын Марокконун радиоу допдордан диннааткан.

СЭТА-нын корреспондентинин Марокконун найсылалынын элэн хей бөдүн чурттакчылары — ажилчылар, албан-хаакчылар болган студентилер-биле чугаалашкан. Олар «Кайгамчык, магалык, чагай-дыр» деп чугаалашкан турар. «Совет кижилерге байыр чедирп тур бис» — дээрлер. Марокконун студентилеринин национал эвильянинин удурутучуларын бирээни Бен Омар «Совет эртемендерге болган техниктерге байыры дамчыдып көрүр!» — дээр.

Рабат университетинин албан-хаакчысы Мохамед Ханитувун медресе: «Индг ужуушкуну шадан бөр манай келген болган космосче баштай совет кижилер ужуду үндөр дээрине бузуреп турган бис!» «Бо эрес-мадырлыг чорукту тайбын болган артеминин орукталары-биле боттадырганы кайгамчыкка чүве-дир. Акша-хрегилеринин дайыга чарыгдарынын орунуга тайбын хереңге чарыгдары ажилчы-дыр» — деп мароккончулар чамгыс үн-биле чугаалап турар.

РИМ. (СЭТА). Совет космонавтын ужуушкунун дугайында медресе италиянар улуг көдүрүшкүн-биле утканнар. «Унта» бол-

ган «Пазе сера» солуннар совет артеминин болган техникалыкча үндүрүлгү эрес-мадырлыг чорунун дугайында медресе алган соонда бир шак болган үндүргөн боттарын тускай арынарныга октаргайже кижинин ужуду үнгенин дугайында улуг эгелер-биле бизжөөнөр. Окта-ргайже кижинин ужуду үнгени «ки-жинин эң-не шыларангай аазок улуг чедипкини болур» деп Ита-лиянын сурагылг астроному Аль-берто Мазанинниң медресеп турар чүгүдүн «Унта» солун парлаан.

СЭТА-нын Римде салбырынча он-он кижилер телефонвал, бо болушкунун дугайында сөөлү эң чаа медресерин диннаарын күзеп турарлар.

АКШ-тын Национал академиянын космикти айтырлар талазы-биле комитетинин даргазы Р. Портер «Бо дээрге шыларангай эрес-мадырлыг чорук болур-дур» деп медресеп.

КАИР. (СЭТА). Хелуанда обсерваториянын директору Абдель Хамид Саманьян СЭТА-нын корреспондентининге медресеп болза: «Төгүдө анаа денижер чүве чок ол улуг чедипкинин дээр Совет Эвильянинин артеминдеринге болган инженерлеринин чурттиң бүгү хааньзыдан байырыкты чедирп тур бис. Күш-ажыла болган кижилер төгөргөтүнгө чагай чорунуга кайды-даа алынгын чедипкинин оларга күзеп тур бис».

ЛОНДОН. (СЭТА). Манчестер университетинде Айны шигерилерин ажилдап турар англи эртемен — Фирин Джеймс Рингнин СЭТА-нын корреспондентининге медресеп болза: «Бо дээрге кайгамчыкка чүгү-дур. Мен болган мээң-биле кады ажилдап турар кижилер бо айтырнын эртемендерге эгелеш чугаалап тур бис. Космикти октаргайже кижинин салып удурун болган оон эеп келери-биле холбашкан бергелерин Совет Эвильянинин баштайгы спутникти салып үндүргөдөн бээр кыска үенин дугузунда ажил эртенни кайгамчык-тыр. Иштиңде кижилер корабльди космикти октаргайже салып үндүргени болган айлканы черинге холушканы техника талазы-биле шыларангай чедипкини болур».

«Бо чедипкини, малагы астрономнарга оза чугула. Биштиң, астрономнарын мурнуга чаа хаалар ажилчылар турар-дыр. Бо бүгү болза шынал-ла кайгамчыкты чүгүдөр болур-дур» деп Ринг үгүдү чүлөп чугаалаан.

БЕЛГРАД. (СЭТА). Октаргай талазы-биле югослав эртемен, инженер В. Матович Юрий Гагаринни октаргайын Колумбузы деп долу барымда-биле чугаалап болурун медресеп. ТАНЮГ агенттигинин диннадып турары болза: совет астронавтын ужуушкуну кижинин космикти делемче ханылашканы болур болган келер үеде кызыгаар чок болунар аргаларын ажилчылар турар деп ол медресеп. Космикти корабль «Восток-2» четкен бедни амгы үеде кижинин космосче шевеп ужударына чедирп, чүгө дээрге индг ужуушкунунарга чугула бүгү техника барды.

КАРАЧИ. (СЭТА). Совет артеминин чаа чедипкинин индга бүгү-инитинин магадашканын болдуруп турар. Совет эртемендерге болган делегей баштайгы космонавт майор Гагариниң пакстаннар индг байырын чедирп турар. Метеорология департаментинин директору доктор кинерге оожурган болбас дээрин конференциянын киркиччилери боттарын чугааларына айтып турганнар. Колониализм ам-даа өдбөн. «Империализм Африкада дүжү берген азы дүжү бээрине мырынай чокшудай берген дээрине бузуреп болушумду ботушту болган төөгүн мегелээнис болур ийик» — деп КАР-нын президентиниң Насер чугаалаан. Африканын үштүң бир кезе-зе болур чурт девискээрин, 65 миллион чонунт каш-каш чурттар политиктиң хамаарышпас чорукту чедип алып дээр ам-даа аар-берге демиседи чорурар. Империалистер Африканын чериден дырбактан, боттарынын артык эргени хевээр артырары ораддашкан, болунар-ла черинге бо-чепсекти ажылаарындан ойталайын турар.

Алжирде үгер болуур үнү алды чартык чымда үргүчүлөк, кижилерин ханы төктүп турар. Чүс-чүс мун алжирлер өдүртүп, чүс-чүс мун кижилер албадал лагеринче октадып турар, ыччалза-даа 800 мун кижилер француз армия мурнуку хевээр-ле чедипкини чедип алып арга чок болуп турар. Колонизаторларга улуг чурттуң бүгү чону көдүрүп үнген.

Франциянын чарыкчы бөлүктөрү Сахаранын нефть байлаан салбас дээр бар-ла шаа-биле ораддашкан, Алжир Республиканын тур чаа-за-биле чөптү талың керезин чарырындан быдап турар. Ол тур чазакты мусылман чонун күзеп сорун илередип турар деп делегейин бүгү ак-сеткидиг кижилери хүлээп көрүп турар.

Португалиянын колониализм Анголада хамаарышпас чорук дээр чепсектег демисед эгелеш. Анголалыкларын тура халышкан отрядтары

С. Н. Навин: корабльди ужуду үндүргөн болза кижилер төгөргөтүнгө эргилдеп чүгү болган деп үндөш. Ам кижилер болган космос-тун кызыгаарын эркен. Ийн-үш чүгүдөр мурнуда ол дээрге тоолда чыда деп болат турган, ам — херек кыргыла боттанган деп ол чугаалаан.

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). Ол чериниң шагы-биле 16 шак 05 минута турда КМДР-ниң төп радиостанциязы өөрүшкүлүг медресеп бүгү Сонгу Кэрейге чарлашкан: Космонавт майор Юрий Гагаринни башкарып чорууру космикти корабль-спутникти Совет Эвильяни Черин орбита-орукче ужуду үндүргөн-дир. Космикти корабльдиң кайда ужуп чорунун дугайы диннадыр дээр төп радиостанция бодунун дамчыдылгаларын кезек болган-ла түзүп турган.

Октаргайга кижилер эң-не баштай четкен! Ол — совет кижилер болган! Мен бодумун улугу-биле кады байыр-дал тур мен деп керей-совет байыр-далын төп эргеленин даргазы, Көрейнин хоочун чогаалчы Ли Ги Ен СЭТА-нын корреспондентинин-биле беседизинга чугаалаан.

Совет Эвильянинин бо чаа кайгамчыктың тилегезинге чоргалармышпаан, совет улуска, оң Коммунист партиясыга болган чаазаа-га бүгү кижилер төгөргөтүнгө мурнуга тайбымче болган чедикте-ликчиңер орукту чырдып турары дээр кызыгаар чок өөрүшкүнү илередип турар деп Ли Ги Ен уламчы-лаан. Совет Эвильянинин чаа чедипкинин көрөй улугу сорук кирип, Төзөн чурттуу тайбың өзү-биле каттыштырганы болган чуртка социализмин тургузур дээр демисеге оон күжүн оон катап улагытырып турар.

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнамын Демократтык Республикасынын хоорайларында болган суурларында улуг өөрүшкүлүг медресеп солугурган диннаан: төгүдө эң-не баштай космосче ужуду үнген кижилер совет кижилер болган. Бо медресе оон бот-боттарыга улаштыр дамчыдып турар. Репродукторларын чанында, шад-дөр болган кулчуларда-даа — совет кижинин Черин долгадыр ушканын болган Черге кадык чагай дедир кезп холганнын дугайында СЭТА-нын диннадын улуг кичээ-гей-биле апрель 12-де диннап турганнар.

ВДР-ниң ажилчылар Национал хуралынин индиринде республиканын премьер-министри Фам Ван Донг бүгү вьетнам улуска бо медресе чарлап диннааткан. Национал хуралдын депутаттарынын болган бүгү вьетнам улугу мурундан кижилер төгөргөтүнгө төөгүзүңе туруп көрбөз ол мадырлыг чорук-биле совет эртемендерге байыр чедирген. Биштер бүгү кижилер төгөргөтүнгө кады совет хамаатызы Юрий Гагаринге космосче орук ажитканы дээр байыр чедирип, адым чаксап тур бис деп ол медресеп.

АФНИН. (СЭТА). Кижилер төгөргөтүнгө төөгүзүңе совет кижинин космосче баштайгы ужуушкуну болган оон Черге чедипкинин эеп келени грек улугу магадаткан.

СЭТА-нын салбырынча болган совет элчин черинче соксаал чокка телефонвал турар. Грециянын политикти болган хей-инитичи ажилдакчылары, журналистер болган бөдүн гректер кижилер төгөргөтүнгө ады дээр чигелээр чүве чок эрес-мадырлыг чорукту кылган совет улуска эң-не чыгып байыры дамчыдып бөзрин дилеп турарлар.

ИЗИГ БАЙЫР!

Чүс чыл чартың чурттап эрттим,
Чүгүлгү кушта, дуюгугда
Хейну көрүп, бойдуз танып,
Хөөрөп, өөрүп канчмадым!
Уран тоолда — чөлүз дыйтан,
Ужуп чорур мадырларны
Чажымдан-на дыйтан, найгап,
Чамдынта шуут коргар-даа мен.
Ол-ла тоолдар дөгөрези
Онон-баштан, хөөрөм-даа эвес —
Эрес чорук күзэнинерини.
Эң-не дидим күзели-дир.

Солун, уран шан ол бодол
Совет чуртка ам-на бутту,
Чоргааралым, өөрүшкүнү
Чонга ырлап, сөгөлп тур мен.
Онтаргайың делеминче
Орук илеп баштай ушкан
Өлчөйлг оол Гагаринни
Өргүчөлөп ошкөлп тур мен.
Базым бүрү, шак, хүн санай
Байырлалды чапал турар
Ленини партияга
Изиг байыр туулу өрүзайин.
С. САРЫГ-ООЛ.

Октаргайда — совет кижилер

Москвадан чугаалап тур...
Магаданчыг чагай медресе
Мага-ботту өөрүп келди:
Совет чурттуң хамаатызы,
Чонун төлөп шүгүлгө олгу
Мадыр-дидим ужудукчу
Майор Юрий Гагарин ам —
«Восток» аттыг адым мунгап,
Бо хүн дээрже ужуп үндү —
Октаргайда орук илеп,
Огулуус-даа ужувуту...
Октаргайда — совет кижилер!
Октаргайда — орук олгу!
Кайгамчык-тыр! Ура-а, шигер!
Каям, бээр кел, ошажыптаал!
Магадаштын, девидештин,
Бажыңдыдан үн халааш,
Октаргайда оон-биле,

Ок дег кады ушкан тур мен.
Октаргайың мадыры —
Россияның төлөз-огулу
Оттуг сымды далайында
Өрүүн шигерип ужуп турган.
Тываыстан сени көрүп,
Диннап, манай, уткуп тур бис.
«Менди чагай ушкан кел» деп,
Мен-даа чоргаар манайн турдум.
Орук эртеп адым мунгап,
Октаргайың одурткаштын,
Делегейин дескингештин,
Дедир ужуп чанып келдин.
Улуг совет эртеминге
Улуг чондан чагай алдар!
Бирги совет октаргайы —
Биштиң Юрий, сөөз алдар!

30 көпеек-биле...

Биштиң чуртувуста чымдын-на үндүрүп турар акша-бараан лотереязы чонун ортузулда дыка алдар-сурагыл болган. Ону бо чымдын 72 миллион рубль түңгө үндүргени бүгүдөгө билдингир болгай. Лотереяны, чымда дөргү үндүрүшкүнүн баштайгынын ойнаашкыны бо чымдын марттын 22-де болуп эркен.

Кызы хаорайын бүгү ажаалап кассалары ойнаашкына таварышкан билеттерге төлөгөлери ар-делерин 5-тен эгелей берген, таварышкан билеттер дыка хөй болган. Оон-биле кады оларын дыка хөй улуг өртөктү чүгүдөр таварышкан. Чекте, «Тыва туду» трезиниң ажилчыны М. Т. Монгуш биле нефть базанын ажилчыны Н. Е. Дурновис хол-дуу даараныр машиналар, «М1» АКБ биле пассажирлер АТК-зын ажилчылары И. М. Горюхов болган А. С. Чернышев «Тилкелер» деп хол шактарын ойнап алганнар. Ойнап алышканын арзында «Саратов-2» деп соодукулар, фабрика кылган хевистер, буттун даараныр машиналары, эр улугуң чагал терелери, дуктен кылган коорганнар, электри илирлер болган сал-

чуулар, а ол шакта 10-дан 50 рубль чедир акша ойнаашкынары база бар.

Төлөгө чоруктан 4 хүнүн дургузулда Кызылдың ажаалап кассаларында 3600 ажык рубль түңгө ойнаашкына таварышкан 1600 лотерея билеттери келген. Ойнап үргүчүлөп турар.

Акша-бараан лотереязын индиги үндүрүлгөтүн таралылазы Кызыл хаорайын, областың де-вискээринде бо чымдык март 20-ден эгелеш.

Бо үндүрүлгөн ойнаашкыны 1961 чымдын июнь 22-де Новосибирск хоорайга болур.

Индиги үндүрүшкүнүн билеттери-биле «Улук» деп 45 автомашиналар, «ИЖ-56» деп 195 мотоциклери, моторлуг 240 чак-тал-тергелери, «Саратов-2» деп 1800 соодукулары, 2565 хол шактарын, 4165 фотоаппараттары, «Ижы-даа 84 рубль өртөктү» — 1800, а 127 рубль 50 көпеек өртөктү 405 хевистерин болган эске-даа өртөктү чүгүдери ойнап ап болур.

С. ОСИПОВ,
Кызыл хоорайың Төл ажаалап кассанын инспектору.

Спортчулар старта. Фотохуд В. Уколовуу.

„РОМАН БИЛЕ ФРАНЧЕСКА“

Бир хоорайда кайы-бир шагда тургускан даш тураскаалдын чанында 40 хар чокшудай чорур хире, шпалапай эр кижилер — Шылаан дечер, херек кырында болган-даа чүве тургай-ла, таарыштырып, кожул алган-даа болгай-ла, бир таварыла-нын дугайын чугаалап берейн — деп тоолдааны чугаалап турар. Тоол-чунун чаны-биле эртин чыткан каргыс ийи шагда чүд, чүвү чугаалап тур сен дээрге, сугда көвүктелерин каан саванын мургу-биле өгөндир үрүп, моон дугайында дөзөңг шөө-дө көргүзөр. Биштиң А. П. Довженко аттыг киностудиясының бо чымдын эгешинде үндүргени «Роман биле Франческа» деп кинофильми шы-чаар эгелээр.

Уянгалыг үнүн башкы магадп, ха-даа өөредирин аазар.

Эске чурттуң далай эринден корабль чорувайн, Роман биле Франческа сеткилин чедир танышпай чорда-ла, ол чуртче даштыкы интер-вентилер халдап, дайын эгелерин аскандан көөр бис. Совет корабль эске чурттуң далай эринден үнүп, Төзөн чуртунче эер апарганда Роман Франческа биле байыражып, чарлар ужура таварышкан. Франческа Роман биле чарларда анаа белек кылдыр кедип чоран аржым-лынын чартың үзе тыртып бээр. Олар чарларда бот-боттарына ханы ынакшынын илередиң, чокчу үеде катан баа ужуражырын күзээрер.

Чалгы чок оожум далайда парох-ход кырында чараш эр ынакшынын чидиг, шынчы сестерин, өткүт ырын уйрачыг ырап турар. Бо кино-чуртту өштү кылдыр кылган-нындан биштиң чурттуң сүдө дем-дөөн кадан кызыл торгу тук парох-ходтун кырында чоргар киниски турары көстөр. Бо дээрже даштыкы чурттар-биле садыг харылаа кылп чораш совет корабльдин эске чурт-туң далай эринде турганы оң.

Эске чурттуң далай эринден корабль чорувайн, Роман биле Франческа сеткилин чедир танышпай чорда-ла, ол чуртче даштыкы интер-вентилер халдап, дайын эгелерин аскандан көөр бис. Совет корабль эске чурттуң далай эринден үнүп, Төзөн чуртунче эер апарганда Роман Франческа биле байыражып, чарлар ужура таварышкан. Франческа Роман биле чарларда анаа белек кылдыр кедип чоран аржым-лынын чартың үзе тыртып бээр. Олар чарларда бот-боттарына ханы ынакшынын илередиң, чокчу үеде катан баа ужуражырын күзээрер.

Корабльдин чонунга хемелеп чо-раан, улгады берген терезек болган анык кыс пародотан динна-лып турар эске дылда кайгамчыкты чараш ырже ханы синигип, оон чогулче улам-на бурунгаарлап, шигергөткөңгө диннап чоругурун көөр бис. Корабльдин коллективниң кижилери хоорайже кирип, таныш эвес кулчуларына чоруп, чон-биле ужураштырар. Бир чеге келгире чымдан улуг аразында гитарга үдөгө-зи-биле чараш кыс ырап турар. Олар база-ла анаа доттап, куум-чуда концерти көрүп турттарлар. Чымдан кижилерин катал-катал дилээрине, далай эринге диннаан, сөзүң билбеси ырынын эрим аалгааны кыс дамчыдып эгелээр. Аалганы орту кирип турда демги оол улаштыр ырап төндүрер. Чым-дан улуге тарап эгелээр, ыражынын чанында салып каан тавактын дү-вүнде 3 көпеектен эске чүве чогуң совет далайкылар эскерип каарлар.

Элөөн үе эртеңде дайын доостур, дайыга өлгөн мадырларын көөрүн шимешпаан, ол чурттуң чоңу совет далайкынын хөөргөңө мөңгө турас-каалды кылдып, Романнын чуртуу анаа салчай азын каарлар. Ук хөөргө Франческа көзүң, улугу-биле ка-жыдап турар. А Роман херек кы-рында дриг, төзөн чуртунче эеп чоруй барган.

— Каа мынчаар ырап өөрөн-ген Силер?
— Силерден — деп, кыс допчу харышпаар.

Оон эгелеп олар танышарлар. Сымн дег үнүг совет оолга кыс бед-лек кылдыр чүгө төзөн хоорайын, оон төөгүлүг черлери-биле таныш-тырарындан эске бээр чүве тышпас. Ол кычпач чоруп турган Роман, Франческа деп аттарын билчип алыр-дыр. Франческа Роман хоорайда ыры башкызынга алаарга оон

Дайын соонда Франческа төзөн хоорайын ыражынын апарган, хей көрүчүлүг улуг театрын сцен-назында ырап турар. Совет садыг пароходу-биле мурнуда чоруп тур-ганы хоорайында Роман база катал чедип келди. Совет корабль башка-рыкчынын хөөргөңө Роман бар-гаш, бодунун чуртуунун индга асты-ганын эддепсинип көөр.

Совет Эвильянинин Декларациязын чамгыс үн-биле деткээш, Африка-ныя чурттары 1960 чымдын чедер-де боттарынын чамгыс эвин көргү-сүскенер. Африканын чамгыс эви Каир конференциясыга база катал илерез.

Совет Эвильянинин Декларациязын чамгыс үн-биле деткээш, Африка-ныя чурттары 1960 чымдын чедер-де боттарынын чамгыс эвин көргү-сүскенер. Африканын чамгыс эви Каир конференциясыга база катал илерез.

Чижээ, конференциянык төлөзө-ри Конга Республиканын Антуан Гизенга баштаган чазан бүрүңү-биле деткээнер. Ол конференцияга Чомбенин-даа, Илеонун-даа төлөз-лекчилерин кириштирбөөн.

Чижээ, конференциянык төлөзө-ри Конга Республиканын Антуан Гизенга баштаган чазан бүрүңү-биле деткээнер. Ол конференцияга Чомбенин-даа, Илеонун-даа төлөз-лекчилерин кириштирбөөн.

Экономика талазы-биле Каир кон-ференциязын африка чурттарынын кады ажылдажылазын хөгжүдериң сүмөлөш, ол сооруга-биле келер үе-де нити африка рыноку болган каттышкан сал-хөө системанын тур-гузар деп санаалдаң.

Экономика талазы-биле Каир кон-ференциязын африка чурттарынын кады ажылдажылазын хөгжүдериң сүмөлөш, ол сооруга-биле келер үе-де нити африка рыноку болган каттышкан сал-хөө системанын тур-гузар деп санаалдаң.

Африканын чамдык чурттары (Гана, Гвинея, Мали) боттарынын национал эрге-ажыктыны барым-далааш, хөгжүдериң капиталист эвес оруну-биле чоругурун ораддаштып турар, ол чорук оларын мурнуга экономиканы дүргөн хөгжүдөр бол-гаш улуг массаларын чагай чо-руун бедир арганы бээр.

Африканын чамдык чурттары (Гана, Гвинея, Мали) боттарынын национал эрге-ажыктыны барым-далааш, хөгжүдериң капиталист эвес оруну-биле чоругурун ораддаштып турар, ол чорук оларын мурнуга экономиканы дүргөн хөгжүдөр бол-гаш улуг массаларын чагай чо-руун бедир арганы бээр.

Африканын чурттарын империа-листтер түс-түс мөлчүп шыдаас бай-дал тургустунуп кээрге, олар ботта-рынын күженишканын каттышты-рып турар.

Африканын чурттарын империа-листтер түс-түс мөлчүп шыдаас бай-дал тургустунуп кээрге, олар ботта-рынын күженишканын каттышты-рып турар.

Коллективтиг колониализмниң хед-делишкенине хары кылдыр Афри-канын улустары боттарынын хү-рөзелин каттыштырып турар. «Ко-лонизаторларга улуг демисеге эң-чүштүг чепсек болза колониализмге улуг демисегин турар улустарын чамгыс эви болган эң-сетки кат-тыштырыламы болур» деп эң Н. С. Хрушев медресеп. Колониа-чурттарга болган улустарга хама-арышпас чорукту тышкар дугайында

Коллективтиг колониализмниң хед-делишкенине хары кылдыр Афри-канын улустары боттарынын хү-рөзелин каттыштырып турар. «Ко-лонизаторларга улуг демисеге эң-чүштүг чепсек болза колониализмге улуг демисегин турар улустарын чамгыс эви болган эң-сетки кат-тыштырыламы болур» деп эң Н. С. Хрушев медресеп. Колониа-чурттарга болган улустарга хама-арышпас чорукту тышкар дугайында

АФРИКАНЫН ХОСТАЛГАЗЫНЫН ХУНУ

Африканын хосталгазынын Хуну ол динтип улустары, олар-биле кады делегейин бүгү ак-сеткидиг кижилер ам үш уда медресеп турар. Африканын улустарын Акрага 1958 чымдын декабрыда болган бирги конференциязы апрель 15-ти Африканын улустарын демисели-нин болган эң-сеткил каттышты-рылазынын Хуну кылдыр санаар деп шигерилер. Оон бээр мырынай үр болбаан-даа болза, бо аразында хей болушкуну болган. Сахарадан мурнуу талага чүгө Гананы, Гвинеянын болган Либериянын кырында национал хамаарышпас чорукту түгү кирип турган. Тренип Африканын чурттарынын хей нуруузу колониализм кулдангынын илчирбөө-биле ораддаштын алган турган. Бөгүн Африканын улустары империализмге улуг боттарынын чаа тилегелеринин дугайын чоргалар-биле чугаалап болуурлар. Францианын тергилдөөшкени Барын болган Экваторд Африкада боттун дүшкөн. Британ империализм бодуну тургузуп оскунуп турар; Нигерия хамаарышпас чорукту чаалап алган. Сиерра-Леоне болган Гана-ныя бо чымды тускай эргелиг болур. Бельгиянын, Португалиянын болган Испаниянын колониализм империалары божаанын берген. Африканын чурт чуртундан ам 27 хамаарышпас курунелерин санап болур. 180 миллион африканнар тускай куруне болур чорукту чедип алган.

Кинерге оожурган болбас дээрин конференциянын киркиччилери боттарын чугааларына айтып турганнар. Колониализм ам-даа өдбөн. «Империализм Африкада дүжү берген азы дүжү бээрине мырынай чокшудай берген дээрине бузуреп болушумду ботушту болган төөгүн мегелээнис болур ийик» — деп КАР-нын президентиниң Насер чугаалаан. Африканын үштүң бир кезе-зе болур чурт девискээрин, 65 миллион чонунт каш-каш чурттар политиктиң хамаарышпас чорукту чедип алып дээр ам-даа аар-берге демиседи чорурар. Империалистер Африканын чериден дырбактан, боттарынын артык эргени х